

SEÇİM İTTİFAKLARI

NEBİ MİŞ, HAZAL DURAN

SEÇİM İTTİFAKLARI

NEBİ MİŞ, HAZAL DURAN

KATKIDA BULUNAN: AHMET BAYKAL

COPYRIGHT © 2018

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Hasan Suat Olgun
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ: SEÇİM İTTİFAKLARINDA ÖN PLANA ÇIKAN TEMEL HUSUSLAR	8
SEÇİM ÖNCESİ İTTİFAKLAR	10
SEÇİM İTTİFAKLARININ SEÇMEN DAVRANIŞINA ETKİSİ	11
SEÇİM İTTİFAKLARININ AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI	13
FARKLI SİYASAL SİSTEMLERDE SEÇİM İTTİFAKLARI	14
TÜRKİYE'DE SEÇİM İTTİFAKLARI DÜZENLEMESİ	26
SONUÇ: SEÇİM İTTİFAKLARININ TÜRKİYE SİYASETİNİN GELECEĞİNE MUHTEMEL ETKİLERİ	28

YAZARLAR HAKKINDA

Nebi Miş

Lisans (2003) ve yüksek lisans (2005) eğitimini Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlayan Nebi Miş doktorasını (2012) "Türkiye'de Güvenikleştirme Siyaseti 1923-2003" başlıklı teziyle tamamladı. Doktora sürecinde bir yıl süre ile Belçika Katholieke Universiteit Leuven'de araştırmacı olarak bulundu. Siyasal sistemler ve kurumlar, demokratikleşme, Kürt meselesi, sivil-asker ilişkileri, Türkiye'de güvenlik siyaseti, İslamcılık ve Ortadoğu'da demokratikleşme konuları üzerinde çalışmaktadır. Ayrıca bu konularda İngilizce ve Türkçe makaleleri yurt içinde ve dışında farklı akademik dergilerde yayımlanmıştır. *Türkiye'de Siyasal Sistemin Dönüşümü* ve *Cumhurbaşkanlığı Sistemi ve Demokrasi Nöbetleri: Toplumsal Algıda 15 Temmuz Darbe Girişimi* kitaplarının ortak yazar ve editörüdür. Nebi Miş halen Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde ve Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü'nde dersler vermektedir. Aynı zamanda SETA Siyaset Araştırmaları Direktörlüğü görevini yürütmektedir.

Hazal Duran

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2012 yılında mezun oldu. İstanbul Şehir Üniversitesi Modern Türkiye Çalışmaları Programı'nda yüksek lisans öğrenimini tamamladı. Doktora eğitimine Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde devam etmektedir. SETA Ankara Siyaset Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

ÖZET

16 Nisan 2017 Anayasa değişikliği referandumu Türkiye siyasal sistemine etki edecek birçok farklı dinamiği beraberinde getirmiştir. Bunlardan biri de seçim ittifaklarının partiler için bir gereklilik haline gelmesidir. Hem başkanlık hem de parlamenter sistemde görülen seçim ittifaklarının seçim öncesi ve sonrasını kapsayacak şekilde farklı modelleri bulunmaktadır. Seçim öncesi ittifaklar partilerin seçimde iş birliği yaparak siyasal kazanımlarını maksimize etmeleri esasına dayanırken seçim sonrası ittifaklar ise partilerin hükümet kurma sürecindeki iş birliğini içermektedir. Seçim ittifakları Türkiye’de parti sisteminin iki bloklu bir yapıya kavuşması sonucunu doğuracaktır. Bu blokların oluşmasında partiler arasındaki ideolojik uyum ve hakim partiye karşı konumlanma önemli bir faktör olacaktır.

Bu çerçeveden hareketle söz konusu analizde ilk etapta hem dünya örnekleri hem de Türkiye’de seçim ittifaklarında ön plana çıkan hususlar ele alınmaktadır. Daha sonrasında seçim ittifaklarının temel dinamiklerine değinilerek bunun seçmen davranışına etkisine ve avantaj ile dezavantajlarına odaklanılmaktadır. Bir sonraki bölümde başkanlık, yarı başkanlık ve parlamenter sistemlerde seçim ittifakları örnek ülke deneyimleri üzerinden değerlendirilmektedir. Analizin sonuç bölümünde ise seçim ittifaklarının Türkiye siyasetinin geleceğine yönelik muhtemel etkileri tartışılmaktadır. Bu analizde dünyadaki örnekleri üzerinden seçim ittifakları değerlendirilmekte ve Türkiye’de konuyla ilgili olarak yapılan tartışmalara katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Bu analizde dünyadaki örnekleri üzerinden seçim ittifakları değerlendirilmekte ve Türkiye’de konuyla ilgili olarak yapılan tartışmalara katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

GİRİŞ: SEÇİM İTTİFAKLARINDA ÖN PLANA ÇIKAN TEMEL HUSUSLAR

16 Nisan 2017’de yapılan halk oylaması ile kabul edilen Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi yeni bir yönetim sistemini benimsemenin ötesinde anlamlar taşımaktadır. Bu yeni sistem her şeyden önce siyasal kültürü yeniden şekillendirecektir. Bunun özünde parti sisteminin dönüşümünden toplumun oy verme davranışına kadar çok farklı boyutlar yer almaktadır. Yeni siyasal kültürün en önemli dinamiklerinden birisi seçimlerde partiler arasında ittifak ve iş birliğine gitmenin gerekliliğidir.

Yeni sistemde ittifak cumhurbaşkanının seçimleri kazanabilmesi için yüzde 50’nin üzerinde oy alması zorunluluğu ile doğrudan ilgilidir. Diğer taraftan yüzde 10’luk seçim barajının devam etmesi ve cumhurbaşkanının yürütmede gerekli duyduğu yasaların meclisten geçmesi için yeterli parlamento desteğine ihtiyacı da seçim ittifaklarının gerekliliğini doğuran diğer etkenlerdir.

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında “Yenikapı ruhu” olarak adlandırılan siyasal iklimin Türkiye siyaseti açısından önemli sonuçları ol-

muştur. Bu sonuçlardan biri önce AK Parti ile MHP’nin uzlaşmasıyla Cumhurbaşkanlığı sisteminin kabul edilmesi, diğeri de bu uzlaşmanın seçim ittifakına kadar giden bir iş birliğini sağlamasıdır. Kasım 2017’de MHP lideri Devlet Bahçeli’nin seçim barajı meselesini tartışmaya açması ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın seçim barajının düşürülmesi yerine seçim öncesi ittifakların düşünülebileceğini belirtmesi seçim ittifakları meselesini bir anda siyaset gündeminin en üst sıralarına taşımıştır.

MHP lideri Bahçeli’nin 2019’daki Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin olarak “MHP Cumhurbaşkanlığı adayı göstermeyecektir, MHP’nin genel başkanı cumhurbaşkanı adayı olmayacaktır. Yenikapı ruhuyla Recep Tayyip Erdoğan’ı destekleriz” açıklamasını yapmasıyla seçim ittifakları ile ilgili süreç başlamıştır. Her iki parti liderinden de gelen açıklamalar sonrasında iki parti arasında seçim ittifakı çalışmasına yönelik olarak komisyon teşkil edilmesi kararlaştırılmış ve bu doğrultuda kurulan Milli Mutabakat Komisyonu çalışmasını tamamlayarak iki partinin imzasıyla seçim ittifaklarını da mümkün hale getiren yasa teklifi 21 Şubat 2018’de TBMM’ye sunulmuştur.

Hem parlamenter hem de başkanlı siyasal sistemlerde seçim ittifaklarına sık sık başvurulur. Partiler arasında ittifak kurmanın farklı yol ve yöntemleri bulunmaktadır. Seçim ittifakları bir açıklama yolu ile seçimler öncesi ve sonrasında beraber çalışılacağını deklare etme, ortak bir platform çatısı altında seçimlere gitme ya da ortak bir liste altında seçim adaylarını belirleme şeklinde tezahür edebilir. Bunun yanı sıra partilerin seçimde iş birliği yapacaklarını açıklamaları ise seçim sonrasında hükümeti birlikte kuracaklarını duyurmaları ya da bu iş birliğini yasalastırarak tek bir liste altında seçime gitmeleri ile de mümkün olmaktadır. Seçim ittifaklarında görülen başka bir uygulama modeli ise bir partinin diğer parti ya da partiler lehine bazı bölgelerdeki seçimlerden çekilme kararını kamuoyuna açıklamasıdır.

Bu yöntem ittifak yapan partilerin seçimlerde güçlü oldukları bölgelere yoğunlaşmalarını ve oy oranlarını maksimize etmelerini sağlamaktadır. Tüm bu seçenekler seçim öncesi ittifakların farklı varyasyonlarını oluşturmaktadır.

Seçim ittifaklarının oluşumu üzerinde etkili olan unsurlardan biri seçim sistemleridir. Örneğin nispi temsil sistemi uygulanmayan ülkelerde seçim öncesi ittifaklar daha yaygınken uygulanan ülkelerde ise ittifaklar ağırlıklı olarak seçim sonrasına bırakılır.¹ Bu durum seçim ittifaklarının seçim sisteminin orantısızlıkları sebebiyle ortaya çıktığını ve seçim kuralları ne kadar orantısız olursa siyasi partilerin bu kurumsal engellerin üstesinden gelmek için seçim ittifakı oluşturma ihtimallerinin o kadar yüksek olduğunu vurgulamaktadır.² Zira orantısız seçim sistemlerinde sistemsel aksaklıklar sebebiyle alınan oy ile mecliste elde edilen sandalye sayısı arasında ciddi bir orantısızlık mevcuttur. Partilerin bu orantısızlığın getireceği dezavantajlardan kurtulmasının yolu seçim ittifakları aracılığıyla güçlerini birleştirmeleridir. Ayrıca seçim kanunlarının orantısız sonuçları çıkarmaya meyilli olduğu ülkelerde bölünmüş parti yapılarının yaygın oluşu bu ülkelerde ittifakları partiler için bir zorunluluk haline getirmektedir.³

Seçim ittifakları “alternatif oylama” ile “tek seferli devredilebilir oy” uygulamalarında nispi temsil sistemine oranla daha yaygındır. Tek seferli devredilebilir oy uygulamasında seçmenlere birden fazla oy kullanma ve oylarını tercih ettikleri adaylara göre sıralama şansı verilmektedir. Seçmenin ilk tercih ettiği aday meclise giremediği ya da girecek oy sayısını zaten almış olduğu takdirde geri kalan oylar seçmenin ikinci tercihi-

ne aktarılmaktadır.⁴ Bu sistem seçim öncesinde ittifakta bulunan iki partinin seçmenlerinin ikinci oy tercihlerini birbirlerine yönlendirmelerini temin etmektedir.⁵ Tek seferli devredilebilir oy sisteminin amacı seçmen tercihlerinin sandığa doğrudan yansımaları sağlamaktır ve oyların boşa gitmesini engellemektir. “Çizgiyi ilk geçen seçimi kazanır” (First past the post) ve “Kazanan hepsini alır” (Winner take all) anlayışlarının karşısında konumlandırılmış bir sistem olması özellikle seçim öncesi ittifaklarda ittifaka dahil gruplar arasında orantılılığı sağlamaktadır.⁶ Bu sistem özellikle etnik, sosyal ve kültürel yönlerden bölünmüş toplumlarda belirli konularda uzlaşma sağlama noktasında önerilmektedir.

İsrail, Portekiz ve Hollanda gibi nispi temsil sisteminin net bir şekilde uygulandığı ülkelerde seçim öncesi ittifaklar yaygın bir şekilde uygulanmakta ve başarılı olmaktadır.

Orantısız seçim sistemi seçim öncesi ittifakların sağlanmasında daha avantajlı gibi görünse de seçim ittifaklarının nispi temsil sisteminde de başarılı olabileceğini savunan görüşler mevcuttur. Bu görüşe göre nispi temsil sisteminde seçim iş birliğinde bulunacak partiler seçimlerde ittifak kurarak güçlerini ve oylarını birleştirebilmektedir.⁷ Bu sistem özellikle küçük partilerin büyük partilere eklemlenmesini sağladığı ve meclisteki temsiliyet oranını artırdığı için faydalı görül-

1. Sona Nadenichek Golder, “Pre-Electoral Coalition Formation in Parliamentary Democracies”, *British Journal of Political Science*, Cilt: 36, Sayı: 2, (2006), s. 210.

2. Csaba Nikolenyi, “The Institutional Regulations of Electoral Coalitions in Post-Communist Democracies”, ECPR, Reykjavik, İzlanda, (2011), s. 3-4.

3. Nikolenyi, “The Institutional Regulations of Electoral Coalitions in Post-Communist Democracies”, s. 14.

4. Pippa Norris, “Choosing Electoral Systems: Proportional, Majoritarian, and Mixed Systems”, *International Political Science Review*, Cilt: 18, (1997), s. 297-312.

5. Donald Horowitz, *A Democratic South Africa: Constitutional Engineering in A Divided Society*, (Kaliforniya Üniversitesi Yayınları, Berkeley: 1991), s. 172.

6. Horowitz, *A Democratic South Africa: Constitutional Engineering in A Divided Society*, s. 172.

7. Arend Lijphart, *Electoral Systems and Party Systems: A Study of Twenty Seven Democracies 1945-1990*, (Oxford Üniversitesi Yayınları, New York: 1994), s. 134.

mektedir. Örneğin 1946-1998 yılları arasında Hollanda'daki 16 seçimin 6'sı, Avusturya'da ise 15 seçimin 10'u seçim öncesi ittifaklar oluşturulmasıyla gerçekleştirilmiştir.⁸ Yine bir başka araştırmaya göre İsrail, Yunanistan, Portekiz ve Hollanda gibi nispi temsil sisteminin net bir şekilde uygulandığı ülkelerde de bu türdeki seçim öncesi ittifaklar yaygın bir şekilde uygulanmakta ve başarılı olmaktadır.⁹

Başkanlık sistemlerinde başkanlık ve parlamento seçimleri aynı anda yapıldığında ittifaklar küçük partilerin baraj sorununu aşabilmesi için bir fırsattır.

Seçim barajlı nispi temsil sisteminin olduğu ülkelerde seçim ittifaklarının bir amacı da ittifaka dahil partilerin bu sorunu aşmasıdır. Örneğin yüzde 4 seçim barajının bulunduğu İsveç'te İsveç Hristiyan Demokrat Partisi baraj sorununu 1985'te bu şekilde aşmıştır.¹⁰ Bu parti seçim barajı dolayısıyla yıllarca Meclise giremezken Merkez Parti ile yaptığı ittifakın ardından Parlamentoda yerini almıştır. Bu ittifak Hristiyan Demokrat Parti'nin adaylarının Merkez Parti'nin listesinde seçime girmesiyle oluşmuştur. Bu tarihten sonra da bu parti çeşitli ittifaklarla sistemin bir parçası olmaya devam etmiştir. Ayrıca özellikle başkanlık sistemlerinde –başkanlık ve parlamento seçimleri aynı anda yapıldığı takdirde– ittifakların oluşturulması küçük partilerin de sistemde var olabilmesi ve baraj sorununu aşabilmesi için bir fırsat olarak görülmektedir.

8. Golder, "Pre-Electoral Coalition Formation in Parliamentary Democracies", s. 211.

9. Siddhartha Bandyopadhyay, Kalyan Chatterjee ve Tomas Sjöström, "Pre-Electoral Coalitions and Post-Election Bargaining", *Quarterly Journal of Political Science*, Cilt: 6, Sayı: 1, (2011), s. 4.

10. "Coalitions: A Guide for Political Parties", The National Democratic Institute & The Oslo Center for Peace and Human Rights, (2015), s. 14.

SEÇİM ÖNCESİ İTTİFAKLAR

Seçim ittifakları temel olarak seçim öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılmaktadır. Seçim sonrası ittifaklar farklı partilerin bir araya gelerek genelde hükümeti kurma sürecinde iş birliği yapması ve koalisyon oluşturması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Seçim öncesinde kurulan ittifaklarda –daha önce de belirtildiği gibi– partilerin seçimde iş birliği yapacaklarını açıklamaları ise seçim sonrasında hükümeti birlikte kuracaklarını duyurmaları, bu iş birliğini yasalılaştırarak tek bir liste altında seçime gitmeleri ve bir adayın yarıştan çekilerek desteğini başka bir adaya aktarması şeklinde oluşmaktadır. Bu tür ittifaklar daha çok cumhurbaşkanlığı veya genel seçimler gibi tek ofis seçimlerinde ortaya çıkabilir. Örneğin 2001-2011 yılları arasında dünya genelinde yapılan 147 cumhurbaşkanlığı seçiminin çok büyük bir bölümünde ittifaklar sonuç üzerinde belirleyici olmuştur.¹¹ Parlamenter sistemle yönetilen 23 ülkede 1946-2002 yılları arasında gerçekleştirilen 364 parlamento seçimi incelendiğinde bu seçimlerin 240'ının sonuçlarının seçim öncesi ittifaklara göre şekillenmiştir. Aynı çalışmada söz konusu tarihler arasında koalisyon hükümetlerine katılan 144 partiden 38'inin (yüzde 26) seçim öncesi ittifak kurduğu ortaya konulmuştur.¹² Dolayısıyla seçim öncesi ittifaklar hem parlamenter hem de başkanlık sistemlerinin bulunduğu ülkelerde yaygın biçimde görülmektedir.

Uzun yıllar boyunca Fransa, Meksika ve Güney Kore gibi birçok ülkede gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimlerinde belirleyici unsur ittifaklar olmuştur. Örneğin Fransa'da 2012'de oluşturulan bir seçim öncesi ittifak François Hollande'ı zafere taşıırken Meksika'da son üç başkan-

11. Euncheol Shin, *A Model of Pre-Electoral Coalition Formation*, (California Institute of Technology, Pasadena: 2016), s. 2.

12. Bandyopadhyay, Chatterjee ve Sjöström, "Pre-Electoral Coalitions and Post-Election Bargaining", s. 1.

lık seçiminden ikisi de seçim öncesi ittifak kuran tarafların lehine sonuçlanmıştır. Güney Kore’de 1992’den bu yana yapılan her cumhurbaşkanlığı seçiminde en az bir ittifak bulunduğu görülürken Dae Jung Kim ve Moo-Hyun Roh bu ittifaklar sayesinde 1997 ve 2002 seçimlerini kazanmıştır. Bu konudaki genel kanaat seçim öncesi ittifakların seçim kuralları, parti sistemleri, bölgesel ve ideolojik faktörlere bağlı olarak ülke ve bölgelere göre farklılaşmıştır.

Seçim öncesinde partilerin bir araya gelerek ittifak kurmasının üç temel nedeni bulunmaktadır: Bunlar hükümetin daha sonra ne şekilde kurulacağını belirlemek, kurulacak olan hükümetin içinde yer alacak tarafların pazarlık sürecindeki muhtemel pozisyonlarını öğrenmek ve oyların bölünmesinin önüne geçmektir.¹³ Seçim öncesinde tarafların pozisyonlarının belli olması ise ittifak kuracak taraflar arasında seçim sonrasına yönelik düzenlemeler hususunda bir anlaşmaya varılmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte ittifaka dahil partiler ittifak kurulduktan sonra ayrılmakta özgürdür ve Brezilya gibi bazı istisnalar haricindeki ülkelerde bu partiler bir ittifaktan ayrıldıktan sonra bir başka ittifaka katılabilirler.¹⁴

Seçim öncesi ittifakların özellikle partilerin liderlik kadrosunun geleceği üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Örneğin bir siyasi partinin genel başkanının kendisinin aday olmayacağı ya da etkin olmayacağı bir ittifaki teşvik etmesi kendisi için ilk etapta dezavantajlı görünse de uzun vadede politikaların yönlendirilmesinde daha önemli bir figür haline gelmesini de sağlayabilmektedir.¹⁵ Özellikle yalnızca tek bir adayın kazanabileceği başkanlık ya da Cumhurbaşkanlığı gibi tek ofis seçimlerinde ittifaka dahil olan diğer partilerin tek bir aday etrafında birleşerek o seçil-

diği takdirde uzun vadede politika yapım sürecine daha etkin şekilde katılabildiğine yönelik bazı çalışmalar bulunmaktadır.¹⁶

Daha önce de belirtildiği gibi seçim öncesi ittifaklar nispi temsilin olmadığı ve çok sayıda siyasal partinin bulunduğu sistemlerde daha yaygındır. Çoğunlukçu seçim sistemlerinde ise sistemi domine eden ana partiler küçük partilerle parlamentodaki sandalye sayısını artırmak için seçim öncesi ittifak kurabilmektedir. Yani nispi sistemlerde pek çok parti bir araya gelip ittifak kurarken çoğunlukçu sistemlerde bir parti diğer partileri kendi etrafında birleşmeye teşvik etmektedir.

Seçim öncesi ittifakların en yaygın biçimi partilerin aralarında adaylık sözleşmeleri gerçekleştirilmesi ve ortak aday listeleri oluşturmasıdır. Adaylık sözleşmeleri genelde dar bölge seçim sistemlerinde oluşturulurken ortak aday listeleri “çok üyeli seçim bölgeleri” olan sistemlerde mümkündür. Adaylık sözleşmeleri partilerin bölgeleri temsil etmesi için tek bir aday çıkarma üzerinde anlaşmasıyla gerçekleşmektedir. Ortak aday listeleri ise farklı partilerin tek bir liste oluşturarak seçimlere gitmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bunların yanı sıra ara yöntemler olarak bazı ülkelerde ikili oy pusulası yöntemleri oluşturulmaktadır.¹⁷

SEÇİM İTTİFAKLARININ SEÇMEN DAVRANIŞINA ETKİSİ

Seçimlere katılım oranları sonuçların temsiliyeti açısından önemli bir veri sunmaktadır. Seçimlere katılım oranının düşük olması temsiliyet probleminin yanı sıra gelir durumu düşük seviyedeki bireylerin siyasal faaliyetlere katılamaması ve eşitsizlik eksenli politikalarla birlikte değerlendiril-

13. Bandyopadhyay, Chatterjee ve Sjöström, “Pre-Electoral Coalitions and Post-Election Bargaining”, s. 26.

14. Bandyopadhyay, Chatterjee ve Sjöström, “Pre-Electoral Coalitions and Post-Election Bargaining”, s. 2.

15. Shin, *A Model of Pre-Electoral Coalition Formation*, s. 4.

16. Shin, *A Model of Pre-Electoral Coalition Formation*, s. 3.

17. Nikolenyi, “The Institutional Regulations of Electoral Coalitions in Post-Communist Democracies”, s. 17.

dirilmektedir.¹⁸ Bu noktada seçim ittifaklarının seçmen davranışı üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Bu konudaki kanaat nispi seçim sistemlerinde katılım oranının daha yüksek iken çoğunlukçu sistemlerde ise daha düşük olması ile açıklanmaktadır.¹⁹ Seçim öncesi ittifaklar bu noktada seçimin ardından oluşacak olası hükümet konusundaki belirsizliği azaltarak seçmen katılımını olumlu yönde etkilemektedir. 1970-2002 yılları arasında 19 parlamenter demokraside 223 parlamento seçimi üzerine yapılan bir araştırma seçim öncesi ittifakların seçimlere katılım oranını ortalama 1,5 puandan fazla artırdığını göstermektedir.²⁰ Aynı çalışmada ortaya çıkan bir diğer önemli sonuç seçimlere giren partilerin sayısı arttıkça vatandaşların oy kullanma olasılıklarının azalmasıdır.²¹

Seçim öncesinde partiler arasında kurulan bazı ittifaklar seçim sonrasında da devam ettiği için özellikle çok partili sistemlerde hem belirsizliği hem de istikrarsızlığı azaltmaktadır.

Seçmen ittifakları ve seçim katılımı ilişkisi nispi temsil sistemlerinde iki ana noktadan açıklanmaktadır: Birinci nokta nispi seçim sistemlerinde ittifaklar aracılığıyla vatandaşların oy kullanma motivasyonlarının artması üzerinden analiz edilmektedir.²² İkincisi ise ittifaklar sayesinde küçük partiler ile seçmenlerinin önemli hale gelmesi ve oylarının kilit rol kazanmasıdır.

18. Arend Lijphart, "Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dilemma", *The American Political Science Review*, Cilt: 91, Sayı: 1, (1997), s. 1-2.

19. Erik R. Tillman, "Pre-Electoral Coalitions and Voter Turnout", *Party Politics*, Cilt: 21, Sayı: 5, (2015), s. 1.

20. Tillman, "Pre-Electoral Coalitions and Voter Turnout", s. 1.

21. Andre Blais ve Agnieszka Dobrzynska, "Turnout in Electoral Democracies", *European Journal of Political Research*, Cilt: 33, Sayı: 2, (Mart 1998), s. 241.

22. Blais ve Dobrzynska, "Turnout in Electoral Democracies", s. 239.

Seçim öncesinde partiler arasında kurulan bazı ittifaklar seçim sonrasında da devam ettiği için özellikle çok partili sistemlerde hem belirsizliği hem de istikrarsızlığı azaltmaktadır. Bilhassa seçim barajı bulunan ülkelerde partiler bir platform altında birleşerek seçime gittiğinde seçmenler oylarının boşa gitmeyeceği düşüncesiyle oy kullanmaktadır. Zira seçim öncesi yapılan ittifak sonucunda iş birliği içerisindeki partilerden oluşan bir platformun ortaya çıkması ve bu platforma dahil partilerin kampanyalarını ortak bir şekilde koordine etmesi seçim sonrasında hükümet kurma aşamasında da birlikte hareket edecekleri şeklinde algılanmaktadır. Araştırma sonuçları da seçim öncesi ittifak yapan tarafların seçim sonrasında hükümet kurma ve bu hükümette istikrarı sağlama başarısının diğer partilere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.²³

Seçim ittifaklarının seçmenlere sunulan parti ya da aday alternatiflerini azaltacağı sebebiyle seçimlere katılımı düşürdüğüne dair bir başka alternatif açıklama modeli bulunmaktadır. Fakat bu görüşü savunan taraflar bu olumsuz etkinin ortadan kalkması için seçmenlerin ittifaka dahil partiler arasından yalnızca birisi için oy kullanmasına olanak sağlayan sistemin bu olumsuz etkiyi ortadan kaldıracığını ifade etmektedir.²⁴ Bunun yanı sıra seçim ittifaklarının seçim sonrasında da bir koalisyon dönüşme ihtimali olmasının siyasette istikrarı sağlamaya olumlu bir katkı sağladığı gibi seçim sonrasında ittifaka dahil olan partilerin yeni pazarlıklara başvurması hükümetin kurulmasını ya da devamını olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca seçim öncesi ittifakların her zaman seçim sonrasında koalisyon dönüşmediği göz önünde bulundurulmalıdır. Zira seçim öncesi ittifakların bir amacı seçim sonrasındaki iktidar formüllerini netleştirmek değil ittifaka dahil olan partilerin seçimlerde istedikleri başarıyı elde etmelerini sağlamaktır.

23. Blais ve Dobrzynska, "Turnout in Electoral Democracies", s. 242.

24. Blais ve Dobrzynska, "Turnout in Electoral Democracies", s. 243.

SEÇİM İTTİFAKLARININ AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

Seçim ittifakları sonuçları itibarıyla partiler açısından çeşitli avantaj ve dezavantajlara sahiptir. İttifaklar seçim sonrasındaki kompozisyonu oluşturduğu için partilerin parlamentodaki ağırlıkları üzerindeki temel belirleyicidir. Seçim ittifakları hükümetin kurulması sürecini de kolaylaştırdığı için olası hükümet krizlerini de engellemektedir. Dolayısıyla seçimler sonrasında daha istikrarlı hükümet yapılarının oluşmasını sağlamaktadır.²⁵

İttifakların bir diğer avantajı seçmenlerin stratejik oy kullanmasını sağlayarak ittifaka dahil partilerin seçim barajını aşmasını kolaylaştırmasıdır. Nispeten yüksek seçim barajının bulunduğu ve parti sisteminde bölünmelerin yüksek seviyede olduğu durumlarda küçük ve orta ölçekli partiler büyük partiler ile ittifak kurma eğilimindedir. Bu tür ittifaklarda büyük partiler kazançlarını maksimize etmeye çalışırken küçük partiler ise parlamentoda temsil edilme şansı yakalamaya çalışmaktadır. Bu sayede normal şartlar altında seçim barajının altında kalacak küçük partiler sistemde yer edinebilmektedir.

Seçim ittifaklarının dezavantaj oluşturduğu durumlar da mevcuttur. Örneğin bir ittifak sonucu oluşan hükümette olumsuz bir durum karşısında hükümetin bileşenlerini oluşturan partilerin sorumluluk almaktan kaçınmaları ve hükümetteki diğer partileri suçlamaları yaygın bir durumdur. Dolayısıyla çeşitli bağlamsal faktörlere bağlı olarak ittifaklar hem demokrasinin kalitesi hem de kamu politikası için olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Kırılgan demokrasilerde siyaset kurumunun konsolidasyonu tam anlamıyla gerçekleşmediğinden

ittifaklar daha az kalıcı olabilmektedir. Fakat demokrasinin göreceli olarak konsolide olduğu ülkelerde ideolojik olarak yakın partiler arasındaki ittifaklar istikrarlı bir parti sisteminin oluşturulmasını kolaylaştırarak demokrasinin sağlamlaşmasına büyük katkıda bulunabilir.

Seçim ittifaklarında ittifaka taraf kesimlerin farklı sebeplerle yaşadıkları çatışmalar çeşitli maliyetler doğurmaktadır. Bunlardan birisi partilerin aday listelerinde çıkabilecek krizlerle ilgilidir. Partilerin listeler üzerinde yaptıkları müzakere süreçleri her bir partinin yasamadaki ağırlığını korumak istemesi sebebiyle anlaşmazlıklar yaratabilir. Kapalı listeli bir nispi sistem ile çoğunluk veya iki turlu bir sistemde partilerin aday listelerinin oluşmasında makul beklentileri olduğu sürece bu süreç çatışmasız sonlanabilmektedir. Partiler bu noktada farklı seçim bölgelerinde kendi oy potansiyellerinin farkında olarak beklentilerini şekillendirirse görüşmeler sağlıklı sonuçlanabilmektedir.²⁶ Çünkü bu sistemlerde ittifaklar genelde ortak bir liste altında seçime gidilmesi ile gerçekleşmekte dolayısıyla partiler seçimlerde parti olarak aldıkları oy oranlarını asla bilememektedir. Buna karşılık esnek veya açık listeli nispi sistemlerde partilerin ittifak içindeki koltuk payları görülebilmektedir. Özellikle alternatif oylama sisteminde bu mümkün olabilmektedir. Bu sistemde adaylar ve partiler ittifak kursa da seçim esnasında parti olarak kampanya yürütebilmekte ve seçim sonrasında parti olarak aldıkları oy oranlarını görebilmektedir. Fakat bu durum ittifakların sürdürülebilirliği noktasında şüpheler oluşturmakta ya da bir parti diğer parti/partilerin ittifaka yeterince fayda sağlamadığını ileri sürerek seçim öncesi anlaşmanın dinamiğini olumsuz etkileyecek siyasi davranışlarda bulunabilmektedir.

25. Raimondas Ibenskas, "Understanding Pre-Electoral Coalitions in Central and Eastern Europe", *British Journal of Political Science*, Cilt: 46, Sayı: 4, (2016), s. 743-744.

26. Ibenskas, "Understanding Pre-Electoral Coalitions in Central and Eastern Europe", s. 750.

TABLO 1. İTTİFAKLARIN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

Avantajlar/İmkanlar	Dezavantajlar/Riskler
Partiler güçlerini ve imkanlarını birleştirerek tek başlarına gerçekleştiremeyecekleri siyasi faaliyetleri koordineli bir şekilde yapabilirler.	İttifak sürecinde partiler önceliklerini ve prensiplerini belirlerken çeşitli tavizler vermek durumunda kalabilirler.
Partiler görünümünü ve etki alanlarını ittifaklar sayesinde artırabilirler. Bu durum parlamentodaki sandalye sayılarının belirlenmesinde, hükümetin kurulmasında ve diğer siyaset yapım süreçlerinde ön plana çıkmalarını sağlar.	Partilerin karar alma süreçlerindeki güçleri azalabilir ve ittifakı oluşturan diğer partilerden ayrışmasında sorunlar yaşanabilir. İttifakların küçük ortakları bu noktada daha dezavantajlıdır.
Etnik ve dini yönden farklılaşan grupları yönetmeye ve hükümetin kapsayıcılığını artırmaya imkan sağlar.	Kamuoyunda parti liderlerinin güç elde etmek için prensiplerinden ödün verdiği algısı oluşabilir.
Maddi kaynakların paylaşımı sayesinde partiler birbirlerinin güçlü ve zayıf yönlerinden yararlanabilir.	İttifaklar sonucunda partiler güçsüz ve zayıf hükümetlerle/koalisyonlarla eşleştirilebilir. Bu da partilerin gelecekteki seçim başarılarını olumsuz etkileyebilir.
Partiler ittifak kurma sürecinde empati ve uzlaşma yeteneklerini artırabilir. Dolayısıyla siyasetin merkezi değerlerini benimse yönünde birbirlerini cesaretlendirebilirler. Ayrıca, ittifaklar uzlaşmayı ortaya çıkardığı için partilerin uçlara savrulmasını önleyebilir.	İttifaka dahil olan taraflar arasında uzlaşmanın ve anlaşmaya varmanın zorunlu olması nedeniyle zaman zaman kritik konularda uzlaşmada yaşanan sorunlar partiler arasında problemler ya oluşturabilir.
İttifak sürecindeki kazanımları sayesinde partilerin organizasyonel becerileri artabilir.	İttifak yapan partiler arasındaki zayıf işbirliği birliği partilerin içindeki ittifaktan memnun olmayan gruplar arasında hizipleşmeleri artırabilir.
İttifak sürecindeki toplu kazanımlar, partilerin bireysel kredibilitelerini yükseltebilir.	Büyük ya da çoğunluğun oluşturduğu ittifaklar, ittifak dışında kalan muhalif partilerin marjinalleşmesine neden olabilir.
İttifakın kurulması için gereken konsensüs ve uzlaşma, özellikle istikrara ve öngörülebilirliğe ihtiyaç olan ülkelerde sistemin dönüşmesine önemli bir katkı sağlayabilir.	Özellikle dominant partilerin bulunduğu örneklerde, ittifaklar yükselişte olan partilerin ittifaklar aracılığı ile zayıflatılmasına neden olabilir.

Kaynak: "Coalitions: A Guide for Political Parties", The National Democratic Institute & The Oslo Center for Peace and Human Rights, (2015), s. 20.

FARKLI SİYASAL SİSTEMLERDE SEÇİM İTTİFAKLARI

Başkanlık Sistemlerinde Seçim İttifakları

Başkanlık sistemlerinde seçim ittifakları iki şekilde ortaya çıkmaktadır: Birincisi başkanlık seçimlerinde ikincisi ise parlamento seçimlerinde gerçekleştirilen ittifaklardır. Başkanlık seçimlerinde başkanın seçilmesi için yüzde 50+1 kuralının işlediği durumlarda tek bir partinin adayının bu oy oranına ulaşması zor olduğundan partiler itti-

fak yaparak bu makamı elde etmek istemektedir. Çünkü başkanlık sistemi ile yönetilen ülkelerde başkanlık en önemli yapı olduğu için siyasi partilerin birincil önceliği bu makamı kazanmaktır. İkinci ittifak biçimi olan parlamento seçimlerindeki ittifaklarda ise partiler güçlerini birleştirerek daha etkili bir iktidar ya da muhalefet biçimi ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu noktada her ne kadar iki ittifak biçimi birbirinden ayrı gibi görünse de başkanlık ve parlamento seçimlerindeki ittifakların birbirlerini etkilediği ve zaman zaman birisinde gerçekleşen ittifakın diğerinde de itti-

ka yol açtığı görülmektedir. Özellikle başkanlık sistemlerinde başkanlık seçim sonuçlarının yasa-ma seçimlerinin sonuçları üzerinde etkili olması bir seçimdeki ittifakın diğer seçime taşınmasına neden olmaktadır.

Başkanlık seçimlerinde belirli adaylar çerçevesinde ittifak gerçekleştirilme mümkün kılınmıştır. Partiler bireysel olarak bir adayı destekleme kararı alabildiği gibi bir platform kurarak bu çatı altında belirli bir adayı destekleyebilmektedir. Bir platform adı altında seçimlere gitme durumu hem başkan hem de parlamento seçimlerinde görülmektedir. Özellikle Latin Amerika ve Afrika ülkelerinde partiler başkanlık ve parlamento seçimlerinde belirli platformlar etrafında ittifaklar kurmakta ve seçimlere bu platformlar altında girmektedir. Bu ittifaklar bazen uzun bazense kısa süreli olmaktadır. Örneğin 1990'da Güney Afrika'da yasalaştığı gibi Güney Afrika Sendikalar Birliği (COSATU), Güney Afrika Komünist Partisi (SACP) ve Afrika Ulusal Konseyi (ANC) tarafından üçlü bir yasal ittifak kurularak seçimlere bu ittifak aracılığıyla katılmaya başlanmıştır.²⁷ Bu ittifak 1994'ten bu yana iktidardadır.

Her halükarda çok sayıda partinin bulunduğu Latin Amerika ülkelerinde ise platformlara dahil olmak siyasette yer edinmek için bir zorunluluk haline gelmiştir. Örneğin 2018'de gerçekleştirilecek başkanlık seçimleri için Kolombiya'da otuzdan fazla parti ve bağımsız isim adaylığını koymuşken Meksika'da ise kırk bağımsız aday seçimler için ön başvuruda bulunmuştur. Fakat zaman içerisinde partiler belirli adaylar etrafında ittifak oluşturmaya başlamıştır. Meksika'da partiler ağırlıklı Milliyetçi Hareket Partisi'nin (PAN) adayı Ricardo Cortes, Ulusal Diriliş Hareketi'nin (MORENA) adayı Andres Obrador ve Kurumsal Devrimci Parti'nin (PRI) adayı Jose Kuribrena etrafında ittifak kurmuştur. Her ne kadar bu üç

adayın kendi partisi bulursa da Meksika seçim kanunları gereği ittifakın resmi adı/platformu altında yarışacaktır.²⁸ Cortes "Meksika için Cepheye" (Por México al Frente), Obrador "Birlikte Tarihi İnşa Ediyoruz" (Juntos Haremos Historia) ve Kuribrena "Herkes Meksika için" (Todos por México) adına seçimlere girmekte ve kampanyasını buna göre dizayn etmektedir.

Başkanlık sistemlerinde bir partinin başkanlık seçiminde belirli bir ittifak çerçevesinde ya da tek başına aday gösterip göstermemesinde etkili olan çeşitli faktör bulunmaktadır. 1975-2009 yılları arasında 23 ülkede gerçekleştirilen başkanlık seçimleri ile ilgili bir çalışmada başkanlık makamının yetkileri, seçim kuralları ve çok seviyeli yönetişimin (*multi-level governance*) başkanlık seçimlerinde etkili olduğu ifade edilmektedir.²⁹ Bu süreçte başkanlık seçimlerine giren partilerin yüzde 43,8'inin ittifaklar çerçevesinde girdiği görülmüştür.³⁰ Başkanlık makamının yetkilerinin geniş olduğu durumlarda partilerin seçimlere tek başlarına girme ihtimalleri azalmaktadır. Zira partiler bu makamın sahip olduğu yetkilerden yararlanmaya daha meyillidir. Başkanın başkanlık dönemlerinde bir kısıtlama bulunması durumunda partilerin başkanlık seçimlerinde ittifak yapma ihtimali de zayıflamaktadır. Çünkü başkanın birkaç dönem daha tekrar seçilebilme ihtimalinin bulunması yani başkanlık dönemlerinde herhangi bir kısıtlama bulunmaması, partilerin gelecek seçimleri planlama konusunda sıkıntı yaşamamasına ve sistemde yer almak için ittifaklara meyilli olmasına neden olmaktadır. Bu araştırmanın bir diğer sonucu çoğunlukçu sistemlerde seçim öncesi ittifakların daha yaygın olduğudur.

28. Marisa Kellam, "Why Pre-Electoral Coalitions in Presidential Systems?", *British Journal of Political Science*, Cilt: 47, Sayı: 2, (2015), s. 403.

29. Jae-Jae Spoon ve Karleen Jones West, "Alone or Together? How Institutions Affect Party Entry in Presidential Elections in Europe and South America", *Party Politics*, Cilt: 21, Sayı: 3, (2015), s. 394.

30. Karleen Jones West ve Jae-Jae Spoon, "Coordination and Presidential Coattails: Do Parties' Presidential Entry Strategies Affect Legislative Vote Share?", *Party Politics*, Cilt: 23, Sayı: 5, (2017), s. 579.

27. Adam Habib ve Rupert Taylor, "Political Alliances and Parliamentary Opposition: Post-Apartheid South Africa", *Democratization*, Cilt: 8, Sayı: 1, (2001), s. 14.

Gerek başkanlık gerekse de parlamento seçimlerinde ana öncelik başkanlık makamını kazanacak çoğunluğu elde etmeye yönelik politikalar geliştirmektir. Bu bağlamda başkanlık ile yasama seçimleri arasındaki süre ve başkan adaylarının sayısı da seçim başarıları üzerinde etkilidir. Özellikle siyaset bilimi literatüründe “kuyruk etkisi” (*coattail effect*) olarak adlandırılan durumda olduğu gibi başkan adayının toplumsal karşılığı yüksek olduğu takdirde başkan adayının popülaritesi ve seçim başarısı yasama seçimleri ile yerel seçimlerde partisinin başarısını da artırmaktadır. Bu durumun özellikle başkanlık ve yasama seçimlerinin aynı anda olduğu durumlarda görüldüğü ifade edilmektedir.³¹ Başkanlık ile yasama seçimlerinin arasında ciddi bir zaman farkının olduğu durumlarda ise bu etkinin azaldığı ifade edilmektedir. 1975-2010 yılları arasında başkanlık sistemi ile yönetilen 23 ülkedeki siyasi partilerin seçim kazanımları ile ilgili bir başka araştırmada başkanlık sistemi ile yönetilen ülkelerin parlamento seçimlerindeki ittifakın büyük partiler açısından olumlu bir etki oluşturduğu, küçük partiler açısından ise ancak kurulan ittifak blokunun liderliğini üstlendiği takdirde çeşitli kazanımlarının olabildiği ortaya konulmaktadır.³²

Başkanlık sistemlerinde kuyruk etkisinin yarattığı bir diğer sonuç parti ittifakları ile ilgilidir. Başkan ile yasama seçimlerinin eş ya da yakın zamanlı olduğu durumlarda küçük partilerin başkan adaylarının kazanma ihtimali düşmektedir. Bu durum küçük partilerin gerek başkanlık gerekse de yasama seçimlerinde büyük partilere eklemelenmesini sağlamaktadır. Bu sebeple özellikle başkanlık seçimlerinde ikinci tura kalındığı takdirde partiler arasındaki ittifaklar kaçınılmaz hale gelmektedir. Bilhassa iki partili sistemin yaygın olduğu çoğunlukçu seçim sistemlerinde “Çizgiyi ilk geçen seçimi kazanır” ve “Kazanan hepsini

alır” anlayışları hakim olduğundan küçük partiler ana partilerin etrafında birleşmektedir.³³ Zira seçimler ikinci tura kaldığı takdirde partilerin asıl amacı çıkarlarını maksimize etmek ve doğrudan olmasa da dolaylı olarak başkanlık seçimlerinde etki yaratmaktır. Bu sebeple kendi adayları ikinci tura kalamayan partiler ikinci tura kalan partilerin adayları etrafında bir ittifak kurmaktadır. Bu partilerin oluşturduğu ittifaklar başkanlık seçimlerinde gidişata yön verebilmektedir. Dolayısıyla seçmenin kendi adayı dışındaki partilerin adaylarına yönelik ikinci tercihi başkanlık seçimlerinde daha çok etkili olmaktadır.

Başkanlık sistemlerinde görülen bir diğer ittifak örneği parlamento seçimlerinde de ittifak gerçekleştirilmesidir. Başkanlık sistemlerinde seçimlerden önce partiler ittifak kursa da seçimlerden sonra parlamentoda partilerin bir araya gelmesi ve bir platform etrafında birleşmesi de yaygın bir biçimde görülmektedir. Örneğin Kongo’da 2006’daki seçimlerden sonra “Başkanlık Çoğunluğu için İttifak” adlı bir oluşum kurularak parlamentodaki partilerin bu oluşum etrafında birleşmesi sağlanmıştır. Bu ittifaka dahil olan yaklaşık on parti ve bağımsız vekiller 500 milletvekili olan parlamentoda çoğunluğu elde etmiştir. Dolayısıyla partiler yalnızca seçimlerden önce değil sonra da yürütmeyi temsil eden başkan ile daha uyumlu politikalar yapmak için ittifak kurabilmektedir. Bunun yanı sıra başkanlık sistemlerinin bulunduğu bazı ülkelerde partiler resmi bir ittifak adı altında seçimlere girmekte fakat her bir parti kendi listesi ile seçime girdiği için aldıkları oy oranı ayrı ayrı görülmektedir. Örneğin 2015’te Meksika’daki yasama seçimlerinde Kurumsal Devrimci Parti (PRI) ile Çevreci Yeşil Parti (PVEM) parlamento seçimlerinde ittifak kurmuş, dar bölge usulü ile seçilen 300 vekilin 131’ini PRI alırken PVEM ise 29 vekil kazanmıştır.

31. West ve Spoon, “Coordination and Presidential Coattails”, s. 580.

32. West ve Spoon, “Coordination and Presidential Coattails”, s. 579.

33. Norris, “Choosing Electoral Systems: Proportional, Majoritarian, and Mixed Systems”, s. 297-312.

Başkanlık seçimlerinde adaylar arasındaki rekabetin seçmenleri de kutuplaştırması ittifakların kurulmasını zorlaştıran bir etkidir.³⁴ Bu sebeple seçimleri kazanan başkanın başka partilerle iş birliği yapmasına tepki gösterilebilmektedir. Örneğin 1987’de Arjantin’de seçilen Başkan Alfonsin’in bir başka partinin liderini çalışma bakanı olarak ataması ciddi bir siyasi krize neden olmuştur. Bu durum başkanlık sistemlerinde kurulan ittifaklarda bir denge unsuru gözetilmesini zorunlu kılmaktadır. Eğer bir parti kurulan ittifakta gerekli kazanımları elde ettiği ve gücü oranında temsiliyet kazandığı hususlarında seçmenlerini ikna edemezse ittifaktan olumsuz olarak etkilenebilir. Bu sebeple partiler kurulan ittifaklarda mevcut güçleri ile orantılı taleplerde bulunmaya özen göstermektedir.

Meksika: Hakim Partili Sistemde İttifaklar
Başkanlık sisteminin olduğu ülkelerde seçim ittifakları tek bir partinin yüzde 50’nin üzerinde oy alamadığı örneklerde daha yaygındır. Özellikle Latin Amerika siyaseti incelendiğinde seçim ittifaklarının çok yaygın olduğu ve sıklıkla uygulandığı görülmektedir.

1994’ten beri Meksika’da başkanlık seçimlerinde siyasal sistemdeki en güçlü üç partinin adaylarından hiçbiri yüzde 50’lik bir oy oranına ulaşamamıştır. Bu durum da sistemde tıkanmalara yol açmıştır. Bu sorunu çözebilmek için 2012’den sonra Başkan Enrique Peña Nieto Milliyetçi Hareket Partisi (PAN), Demokratik Devrim Partisi (PRD) ve Kurumsal Devrimci Parti (PRI) ile beraber “Meksika için Antlaşma” (Pacto for Mexico) hareketini kurmuştur. Her ne kadar bu üç parti Mecliste bir ittifak yapmasa da seçim süreçleri ve ülkeyi ilgilendiren genel sorunlarda iş birliği içerisinde hareket etmiştir.³⁵ Üç partinin de imzaladığı ittifak antlaşması siyasi tıkanıklık

sebebiyle 1990’lı yıllardan beri parlamentodan yasaların geçmemesi sorununa çözüm aramıştır. Bu sorunlar demokratik yönetim, şeffaflık, hesap verebilirlik, yolsuzluk, haklar ve özgürlükler, güvenlik ve adalet, ekonomik büyüme, rekabet ve istihdam başlıkları altında ele alınarak 2018’in ikinci yarısına kadar bu konularda mutabakata varılan değişikliklerin gerçekleştirileceği duyurulmuştur.³⁶

Meksika’da hem başkanlık hem de parlamenter seçimlerinde seçim ittifakının kapsamını belirleyen düzenlemeler ittifakları partiler arasındaki koalisyon gibi diğer iş birliği türlerinden keskin bir şekilde ayırmaktadır ve her biri için ayrı yasal gereklilikleri özetlemektedir.³⁷ Bu sebeple partiler kuracakları ittifakların yasal çerçevesine göre hareket etmekte ve izleyecekleri prosedürleri buna göre belirlemektedir. Seçim kanununda belirtilen kurallar hem başkanlık hem de parlamento seçimlerindeki ittifakların kurallarını ortaya koymaktadır. Yani her ikisi için de aynı kurallar geçerlidir.

İttifak içerisinde bulunan partilerin belirli bir süre içerisinde yasal bildirimde bulunması ve seçim öncesi dönemden en az otuz gün önce anlaşma belgelerini seçim yönetim organına göndermesi gerekmektedir.³⁸ Bu sebeple partilerin seçim yönetimi kurumları ya da siyasi parti düzenleyici kurumuna resmen kaydolmaları zorunludur.

Partilerin ittifak içindeki görev dağılımları istedikleri gibi değiştirilebilirken bu konudaki prosedürü ana hatlarıyla izlemeleri gerekmektedir.³⁹ 2014’te Siyasi Partiler Genel Yasası’nda gerçekleştirilen reform hiçbir siyasi partinin birden fazla ittifaka katılamayacağı bir sistem oluşturmuştur. Bu sistemde ittifaklar hususunda bir standart getirilerek ulusal ve yerel düzeydeki itti-

34. *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Başkanlık Sistemi: ABD, Arjantin, Azerbaycan, Brezilya ve Nijerya Örnekleri*, (TBMM Yayınları, Ankara: 2017), s. 138-139.

35. “Coalitions: A Guide for Political Parties”, s. 18.

36. “What is the Pacto por México?”, Americas Society/Council of the Americas, <http://www.as-coa.org/articles/explainer-what-pacto-por-m%C3%A9xico>, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2018).

37. “Coalitions: A Guide for Political Parties”, s. 26.

38. “Coalitions: A Guide for Political Parties”, s. 26.

39. “Coalitions: A Guide for Political Parties”, s. 26.

faklar için tek tip bir sistem meydana getirilmiştir. Bu ittifakların oluşturulması için bir ittifak anlaşmasının yapılması ve bu anlaşmanın kayıt altına alınması zorunlu kılınmıştır. İttifakların yalnızca adayları çoğunluk ilkesi ile aday göstermek için oluşturulabileceği saptanmıştır (Madde 87).⁴⁰

Yasal düzenleme uyarınca “esnek”, “kısmi” ve “toplam” ittifakların kurulabilmesine izin verilerek ittifaklar türlerine göre sınıflandırılmıştır. Esnek ittifaklar federal veya yerel seçim sürecindeki adayların en az yüzde 25’inin ortak bir seçim platformu altında aday gösterildiği yapılarıdır. Kısmi ittifaklar siyasi partilerin adayların en az yüzde 50’sini federal veya yerel seçim sürecinde ortak bir platformda aday gösterdikleri ittifaklardır. Son olarak toplam ittifaklar ise federal veya yerel seçim sürecindeki tüm adayların ortak bir seçim platformu altında aday gösterildiği ittifaklardır (Madde 88).⁴¹

Başkanlık sisteminin olduğu ülkelerde seçim ittifakları tek bir partinin yüzde 50’nin üzerinde oy alamadığı örneklerde daha yaygındır.

Meksika’da ittifakların seçim kanununda bu derece detaylı bir biçimde ele alınmasının nedeni –daha önce de ifade edildiği gibi– ittifakların seçimlerin temel unsurlarından biri haline gelmesiyle ilgilidir. Hemen hemen her başkanlık ve parlamento seçimlerinde ittifaklar aracılığıyla adaylar seçilmiş ve listeler oluşturulmuştur. Özellikle başkanlık seçimlerinde ittifaklar sonuçlarda temel belirleyicidir. Tıpkı ittifaklar konusunda olduğu gibi koalisyon kurulması süreçleri de açıkça tanımlanmaktadır. Başkan kendi yönetiminin herhangi bir anında bir veya birkaç siyasi partiyle koalisyon hükümeti kurmayı seçebilmektedir.

40. “2014 Political-Electoral Reform in Mexico”, Tribunal Electoral del Poder Judicial de la Federación, s. 13.

41. “2014 Political-Electoral Reform in Mexico”, s. 13.

Brezilya: Koalisyoncu Başkanlık

Brezilya’da kurulan seçim ittifaklarında başkan ittifak teklifinde bulunduğu partilere bakanlıklar vererek hem başkanlık seçimlerinde bu partilerin seçmeninden destek almakta hem de mecliste bir ittifak kurulmasını sağlayarak istediği yasaların geçmesini sağlamaktadır. Geleneksel olarak güçlü başkanların bulunmadığı Brezilya’da zaman içerisinde başkanın yetkilerinin artması başkanları ittifak kurulmasında kilit noktaya getirmiştir.

Başkanların partileri parlamentoda çoğunluğu sağlayamamalarına rağmen başkanlar kurdukları ittifaklar yoluyla istedikleri kanunların meclisten geçmesini sağlayabilmişlerdir. Başkan seçilebilmek salt çoğunluğa sahip olma zorunluluğu başkanlık seçimleri için de ittifakı zorunlu hale getirmiştir. Dolayısıyla Brezilya’da hem başkanlık hem de parlamento seçimlerinde ittifaklar kurulmaktadır. İttifak kurulması sürecinde anlaşmayı belirleyen temel husus bakanlıkların ittifakı oluşturan partiler arasında nasıl dağıtılacağıdır.

İttifakların pragmatik bir zemin üzerinde şekillenmesi ittifaklarda sık sık değişime yol açmaktadır. Örneğin federal seçimlerde başkanın politikaları ile uyumlu ve destekleyici bir kampanya yürüten bir parti genel seçimlerde farklı partiler ile beraber hareket edebilmektedir. Yani ittifaklar ideolojik değil konjonktürelidir. Bu durum Brezilya’da başkanlık sisteminin “koalisyoncu başkanlık” olarak adlandırılmasına neden olmuştur.

Tıpkı Meksika’da olduğu gibi Brezilya’da da ittifakların nasıl yapılacağı seçim kanununda belirlenmiştir. Seçim Kanunu’nun 6. maddesine göre aynı seçim bölgesindeki siyasi partiler Brezilya’da karma seçim sistemi uygulandığı için çoğunluk ya da nispi seçim sistemleri altında ittifak oluşturabilmektedir. İttifakların içeriği ve sınırlılıkları iki sisteme göre farklılık göstermektedir. İttifaka taraf partilerin ittifak içerisindeki ayrıcalık ve yükümlülüklerinin yazılı bir metinle ortaya konulması zorunludur. İttifak bir platform altında kurulacaksa adaylar seçim ittifakı

oluşturan platformun adı altında seçimlere gidebilmektedir. Bu ittifakların uzun süreli olduğu durumlarda ittifaka yeni partiler katıldığında ittifak isimleri de yenilenebilmektedir. Örneğin 2014'te gerçekleştirilen başkanlık seçimlerinde Dilma Rousseff'i 2010 seçimlerinde de destekleyen "Brezilya için Değişimi Sürdür" (Para o Brasil Seguir Mudando) platformu yeni partilerin katılımı ile birlikte adını "Halk Güçleriyle İttifak" (Coligaçao Com a Força do Povo) olarak değiştirmiştir.

Parlamento seçimlerinde parti ya da platform adının kullanılması ise duruma göre değişiklik göstermektedir. Bu bağlamda çoğunluk seçim sisteminin uygulandığı durumlarda partilerin kampanya sürecinde ittifakı oluşturan platformun adını kullanması zorunluymken nispi seçim sisteminin uygulandığı durumlarda kendi adları ve amblemleriyle kampanyalarını yürütebilmektedir.⁴² Ama Brezilya'da parlamento seçimlerinde genel eğilim ittifaka dahil olan partilerin ittifak çatısı altında kampanya yürütmesi ve seçimlere gitmesidir. Örneğin 2010 Ulusal Meclis Seçimleri'nde on partinin oluşturduğu "Brezilya için Değişimi Sürdür" (Para o Brasil Seguir Mudando) isimli merkez sol ittifakı ile 6 partinin oluşturduğu "Brezilya Daha Fazlasını Yapabilir" (O Brasil Pode Mais) isimli merkez ittifakı yarışmış ve kampanya sürecinde partilerden ziyade bu platformlar ön plana çıkmıştır.

Brezilya'da seçim ittifakları kapsamında listelerde aday gösterilecek isimlerin yasal olarak ittifakı oluşturan partilerden birisinin mensubu olması zorunludur. Her partinin genel başkanın yetkilerine eşdeğer yetkilere sahip bir ismi ittifak temsilcisi olarak ataması yine Seçim Kanunu'nun altıncı maddesinde zorunluluk olarak belirtilmiştir. İttifakların aynı zamanda Seçim Mahkemesi'ne üç, Bölge Seçim Mahkemesi'ne dört, Yüksek Seçim Mahkemesi'ne beş delege aday göstermesi gerekmektedir.

42. Brezilya Seçim Kanunu, madde 6, fıkra 2.

İttifak adaylarının belirlenmesi ise Seçim Kanunu'nun 7. maddesine göre şekillenmektedir. Bu hususta kanun adayların seçiminde ve uygulanacak kuralların partilerin tüzüğüne uygun olması şartını koyar. Tüzüğün ihmal edilmesi durumunda ise partinin yönetim organı tarafından belirtilen normların oluşturulması ve seçimlerden yüz seksen gün öncesine kadar *Birlik Resmi Gazetesi*'nde yayımlanması gerekmektedir. Eğer düşük düzeyli (alt kademe) parti sözleşmesi ittifak görüşmelerinde ulusal sözleşme ile meşru olarak belirlenen yönergelerle karşı çıkarsa partinin üst organları ilgili tüzük uyarınca müzakereyi ve bunlardan kaynaklanan fiilleri iptal edebilmektedir.

Yine Seçim Kanunu'nun 8. maddesine göre ittifaka taraf partilerin aday seçimi ve ittifak üzerine müzakereleri seçimlerin yapıldığı yılın 10-30 Haziran tarihleri arasında yapması ilgili tutanakların açık bir kitapta yayımlanması ve Seçim Mahkemesi tarafından imzalanması gerekmektedir. Müzakerelerin yerine getirilmesi için siyasi partilerin ücretsiz kamu binalarını kullanabilmesi kanun tarafından mümkün kılınmıştır.

Güney Kore: Lider Odaklı İttifaklar

Güney Kore'de başkanın ve parlamentonun seçim süreçlerinde zaman zaman ittifaklar kurulsa da bu ittifakların sürdürülebilirlik noktasında başarısız olduğu görülmektedir. İdeolojik açıdan uyumlu demokrasi yanlısı başkan adayları eski askeri diktatörlüğün resmi adayına karşı ittifak kurmada uzun süre başarısız olmuşlardır. Bunun sebepleri arasında ülke siyasetinde liderlerin birbirlerine karşı olumsuz tutumunun yaygın oluşu çok etkilidir. Yine de özellikle Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde 1990'ların sonrasında çeşitli ittifaklar gerçekleşmiştir.

Güney Kore'de askeri rejim sonrasındaki dönemlerde bile otoriter kuralların hakim olması ittifak kültürünün gerektiği kadar yaygınlaşmamasına neden olmuştur.⁴³ Askeri rejim ile demokrasi

43. Sona Nadenichek Golder, "The Logic of Pre-Electoral Coalition Formation", (Doktora Tezi, New York Üniversitesi, 2004), s. 130.

yanlıları arasındaki temel ayrışma 1987'de cumhurbaşkanının ilk defa halk tarafından seçilmesiyle başlayan süreçte de etkili olmuştur. Bu süreçte dahi parti ve grupların tek bir aday etrafında birleşemedikleri görülmüştür. Bunun sonucunda seçimleri askeri rejim yanlısı General Rah Tae Woo'nun kazanması ittifakların önemini tekrar ortaya koymuştur. Bunun sonucunda seçimlerde seçim ittifakının öneminin daha iyi anlaşılabilmesine dair beklentiler oluşmuştur.⁴⁴ Yine de Seçim Kanunu'nda ittifakların sınırlarını belirleyen herhangi bir düzenleme bulunmaması, ittifaklar daha çok partilerin seçimlerde iş birliği yapmaları şeklinde gerçekleşmektedir.

Güney Kore'de sistemin konsolidasyonunun geç sağlanması partilerin kurumsal yapılarında da belirsizliklere yol açmıştı. Bu sebeple ilk etapta ittifaklardan çok parti birleşmeleri gündeme gelmişti. 1990'da farklı ideolojik tabandan üç parti birleşerek tek bir parti haline geldi. Başkanın salt çoğunlukla seçilmesi başkanlık seçimlerinde ittifakların önemini daha da artırırken parlamentoda istikrarın sağlanması çabası da ittifakların kurulmasında önemli bir etken oldu. Zira başkanlık seçimlerinde ittifak kuran partilerin yayılma (*spill-over*) etkisiyle parlamento seçimlerinde de uyum içerisinde çalışacağı beklentisi oluştu. Başkanların tek dönem için seçilebilmesi zaman içerisinde farklı bir ittifak biçimi de türetti. İttifaka taraf olan partilerden birinin aday başkanlık seçimlerinde bir dönem desteklenirken diğer dönem ittifaktaki diğer partinin aday destekleniyordu. Örneğin 1992'de gerçekleştirilen seçimlerde ittifak sonucu başkan seçilen Kim Young Sam, Kim Jong Pil'e başbakanlık ve gelecek seçimlerde cumhurbaşkanlığı adaylığı teklif etmişti. Fakat seçim sonrasında bu kararından vazgeçtiğini duyurması seçim ittifaklarının güvenilirliğine de gölge düşürdü.⁴⁵ Bu aynı zamanda ittifakların seyrini de değiştirdi. Zira Kim Jong

Pil 1996 yasama seçimleri için Kim Dae Jung ile yani bir başka isimle seçim ittifakı kurdu. Bu ittifak 1997'deki başkanlık seçimlerine de taşındı ve başarılı oldu. Zira Cumhurbaşkanı Kim Young Sam 1997'de tekrar seçime gidemeyince ve 1992 seçimlerinde ittifak kurduğu partilere seçim sonrasında vaat ettiklerini gerçekleştiremeyince partisi aday gösterme sürecinde sıkıntı yaşadı.

Bu noktalardan bakıldığında seçim öncesi ittifakların Güney Kore'de 1992, 1997 ve 2002 yıllarındaki seçimlerde çok önemli rol oynadığı görülür. Bu ittifakların en gözle görülebilir özelliği ise ittifakların partilerden ziyade liderlerin inisiyatifi ve karşılıklı güven esaslı ile oluşturulmasıdır. Genelde ittifak kurulan partilere başkanlık görevi sözü verilmekte ve gelecekteki seçimlerde de bu aday başkan aday olarak destek verilmektedir. Ayrıca zaman içerisinde başkanlık ofisinin içerisinde ittifak kurulan partilere çeşitli pozisyonlar sunulması ittifakları daha da tercih edilebilir kılmıştır.⁴⁶

Güney Kore'de seçim ittifaklarını şekillendiren bir diğer husus partilerin ve liderlerin yerel yönetimlerdeki pozisyonlarının ittifaklarda etkili olmasıdır. Bir liderin etkili olduğu bir bölgede seçmenler o liderin ön plana çıkmadığı bir ittifakı desteklememektedir.⁴⁷ Dolayısıyla ittifaklarda belirleyici olan unsurların başında liderin pozisyonu gelmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi her ne kadar siyasi parti ve liderler arasında uzlaşma kültürü bulunmasa da başkanlık sisteminin yapısı uzlaşmayı bir zorunluluk haline getirmiştir.

Fransa: Yarı-Başkanlık Modelinde Seçim İttifakları

Fransa başkanlık ve parlamento seçimlerinde iki turlu, çoğunlukçu seçim sistemini kullanmaktadır. 1958'de yapılan anayasa değişikliğiyle birlikte Beşinci Cumhuriyet dönemi başlayan Fransa'da seçim sisteminin iki turlu dar bölge çoğunluk sis-

44. Golder, "The Logic of Pre-Electoral Coalition Formation", s. 132-133.

45. Golder, "The Logic of Pre-Electoral Coalition Formation", s. 136.

46. Golder, "The Logic of Pre-Electoral Coalition Formation", s. 139.

47. Golder, "The Logic of Pre-Electoral Coalition Formation", s. 140.

temi olması hem kuvvetli bir başkanlık hem de parlamentodaki üyelikler için yarışan partilerin birinci turda çoğunluğu kazanamamaları halinde ikinci turda kendi siyasi görüşlerine en yakın parti veya aday desteklemelerine sebep olmuştur. Partiler arasında görülen bu uzlaşma ihtiyacı seçim öncesi ittifakları da artırmış ve Beşinci Cumhuriyet’le birlikte ilki hariç tüm parlamento seçimlerinde seçim öncesi ittifak görülmüştür. İki turlu seçim sisteminin dayattığı bu ikinci tur ittifakları uzun vadede sol ve sağ partileri kendi içlerinde daha uzlaşmacı bir siyasi kültüre yöneltmiştir.⁴⁸ Sağ ve sol partilerde görülen seçim öncesi ittifaklarla ideolojik katılık ve kutuplaşma da azalmış ve küçük siyasi partiler büyük partilerde erimeye ve siyaset sahnesinden çekilmeye başlamıştır.

Beşinci Cumhuriyet döneminde siyaseti domine eden dört büyük siyasi grup –RPR (Charles de Gaulle taraftarları), UDF (Valery Giscard d’Estaing taraftarları), PS (Sosyalistler) ve PCF (Komünistler)– sağ ve sol olmak üzere iki büyük ittifak oluşturmuş ve giderek merkez partilerin ortadan kalkmasına yol açmıştır.⁴⁹ Bu ittifaklar sonucunda biri sağda ve biri solda olmak üzere birleşmeye başlayan siyasi partiler Fransa’da iki kutup oluşmasına sebep olmuştur. Bu iki kutup bugün Fransa parlamentosunun çoğunluğunu oluşturmaktadır.⁵⁰ Böylece 1958’de parlamentoda yaklaşık on civarında ve güçleri birbirine yakın parti bulunmaktayken bugünün Fransa Millet Meclisi’nde iki ana blok içerisinde (sağ ve sol cephe olmak üzere) altı parti bulunmaktadır. Ancak iki ana parti olan Halk Hareketi Birliği (UMP) ve Sosyalist Parti (SP) Meclisteki toplam 577 sandalyenin 491’ine sahiptir.⁵¹

48. *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Yarı-Başkanlık Sistemi: Fransa, Polonya ve Rusya Örnekleri*, (TBMM Yayınları, Ankara: 2017), s. 68-70.

49. George Tsebelis, “Nested Games: The Cohesion of French Electoral Coalitions”, *British Journal of Political Science*, Cilt: 18, Sayı: 2, (1988), s. 145-170.

50. *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri*, s. 68-70.

51. *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri*, s. 68-70.

Fransa’da seçim sisteminin yapısı parti ittifaklarının neden yaygın hale geldiğinin anlaşılmasını sağlamaktadır. Fransa seçim sisteminin orantısızlığı, siyasi partileri iş birliği yapmaya teşvik etmektedir. Fransa’da iki turlu seçim sistemi siyasi partileri iki cepheden koordine olmaya teşvik edebilir: Birincisi ikinci tura geçebilmek için partiler her seçim bölgesi için bir aday onaylamayı kabul ettiği ilk turda ittifak kurma konusunda motive olurlar. İkincisi ikinci turda en fazla sandalye kazanmak için seçim ittifakının üyeleri blok içerisinde oy oranı en yüksek aday desteklerler. Fransa’da iki turlu seçim yedi gün aralıkla yapılmaktadır. Bu sebeple partilerin stratejilerini değiştirmeye zamanı kalmamakta ve seçim ittifakları seçimden önce şeffaf bir biçimde gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda oluşturulmaktadır. Dolayısıyla Fransız siyasetinde seçim ittifaklarını belirleyen ana etkenler seçimlerin eş zamanlılığı ve görüşmelerin şeffaflığıdır.⁵²

Fransa her seçimde en az bir seçim öncesi ittifaka yer verilmesi konusunda olağan dışı bir örnektir. 1958-2006 yılları arasındaki Fransa’da yapılan her bir seçimde seçim öncesi en az iki ittifak olmuştur. Partiler özellikle herhangi bir partinin çoğunluğu kazanma şansının az olması durumunda ittifaklar daha avantajlı olacağından seçim öncesi ittifak kurarlar. Fakat Fransa’da parlamento seçimlerinde görülen seçim ittifaklarının çokluğu Cumhurbaşkanlığı seçimlerine geldiği zaman çok az örnek dışında hemen hemen hiç görülmemektedir. 1965 ve 1974 yıllarında Sosyalist Parti (CP) ve Komünist Parti’nin ittifakı ve son olarak 2017’de Emanuel Macron’un seçilmesi örnekleri haricinde genel olarak cumhurbaşkanlığı seçimleri ittifaksız bir şekilde tek aday üzerinden yapılmıştır. Bu seçimlerde ittifakın oluşturulmasını sağlayan ana unsur ortak bir düşmana sahip olunmasıdır.

52. Tsebelis, “Nested Games: The Cohesion of French Electoral Coalitions”, s. 145-170.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ittifaklar genel olarak ilk turda yarışan partilerin ikinci tura kalamadıkları takdirde mevcut adaylardan birini desteklemesi şeklinde gerçekleşirken bir aday karşısında diğer partilerin birlikte hareket etmesiyle de oluşmaktadır.

1965 seçimlerinde de Gaulle karşısında aday olan Mitterrand ikinci turda aşırı sağ ve Cumhuriyetçilerin desteğini almış ama yine de seçilememiştir. 1974 seçimlerinde Cumhurbaşkanlığı adayı Valery Giscard D'Estaing, Charles de Gaulle karşıtı partiler arasında bir ittifak meydana getirebilmiştir. 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise Fransa'da yükselen radikal sağ hareket National Front'a karşı sağ ve sol partilerin birlikte hareket etmesi etkili olmuştur. Demokrasi Hareketi (MoDem) lideri François Bayrou Marine LePen önderliğinde yükselen radikal sağ önleyebilmek için seçimden çekilmiş ve merkez sağın adayı Emanuel Macron'u desteklediğini açıklamıştır.

Fransa her seçimde en az bir seçim öncesi ittifaka yer verilmesi konusunda olağan dışı bir örnektir. 1958-2006 yılları arasındaki her seçimde seçim öncesi en az iki ittifak olmuştur.

Sonuç olarak Fransa'nın hareketli siyasi hayatında tarihten günümüze kadar seçim ittifakları başkanlık ve parlamento seçimlerinin temel gündem maddelerinden olmuştur. Partiler kendi siyasi görüşlerine göre veya ortak bir düşmana karşı bir araya gelme temayülü göstererek güçlü lider ve partileri desteklemektedir. Tarihten bu yana yapılan parlamento seçimlerinin ilk seçim hariç tamamında görülen seçim ittifakları Fransız siyasetini derinden etkilemiş ve belirleyici bir faktör olarak siyasi partileri ve parti liderlerini yeniden konumlandırmıştır.

Parlamente Sistemlerde Seçim İttifakları

Parlamente demokrasilerde yürütme yetkisini kullanmak isteyen siyasi partiler sistemin gerekliliklerinden ötürü ittifak kurmaya zorlanmaktadır. Taraflar seçimlerden önce seçim öncesi ittifak kurabileceği gibi seçimler esnasında birbirlerinden bağımsız olarak rekabet edebilir ve seçim sonrasında mecliste daha etkili olmak amacıyla belirli konularda ittifak kurabilirler. Genel olarak seçim öncesi ittifakların ideolojik açıdan uyumlu taraflar arasında oluşma olasılığı daha yüksektir. Bu tarz ittifaklarda ideolojik yakınlık içerisindeki farklı partilerin bir araya gelerek büyük bir ittifak oluşturduğu görülmektedir.⁵³ Ayrıca tıpkı başkanlık sistemindeki ittifaklarda da görüldüğü gibi, orantısız temsili yaygın olduğu sistemlerde seçim öncesi ittifakların kurulma ihtimali daha yüksektir.

Parlamente demokrasilerde tek parti iktidarının oluşumu güç olduğundan siyasi istikrarsızlık ihtimali daha yüksektir. Bu sistemde yürütme yetkisi isteyen siyasi partiler seçim öncesi ve sonrasında bir şekilde ittifak kurmak zorunda kalır. Dolayısıyla ya seçim zamanında bağımsız olarak rekabet edebilir ve daha sonrasında ittifak arayışına girebilir ya da seçimden önce başka bir partilerle ittifak kurabilirler.

Parlamente sistemlerde seçim ittifaklarının oluşum sürecini anlamak en az üç nedenden dolayı önemlidir. Birincisi ittifakların seçim sonuçları ve sonrasında uygulanacak politikalar üzerinde ciddi bir etkisinin olmasıdır. Dolayısıyla olası ittifakları değerlendirmek yeni dönemin temel kodlarını daha iyi anlamayı sağlar. İkincisi partilerin ittifak stratejileri seçim sonrasında kurulacak hükümetin temsiliyeti üzerinde normatif etkilere sahip olabilir. Çoğunlukçu hükümet sistemlerinde oy çoğunluğu veya çokluğunu alan partiler seçimlerde galip gelerek gelecek seçime kadar ülkeyi yönetmektedir.⁵⁴ Bu tür sistemlerde

53. Golder, "Pre-Electoral Coalition Formation in Parliamentary Democracies", s. 193.

54. Golder, "Pre-Electoral Coalition Formation in Parliamentary Democracies", s. 194.

seçmenin iradesi doğrudan sandığa yansımaktadır. Fakat nispi temsil sistemlerinde, seçilen kişilerin vazifelerinden birisi hükümeti kuracak çoğunluğa ulaşmak olduğundan bu kişiler aynı zamanda gerekli ittifak/koalisyon görüşmelerini yürütme vazifesi de taşır.⁵⁵ Seçim öncesi ittifaklar seçmenlerin seçim zamanında hükümet alternatiflerini görmelerini izin vererek bu sorunu hafifletmektedir. Sonuç olarak seçim ittifakları demokratik şeffaflığı artırabilir ve seçim sonrasında hükümete meşruiyet ve güçlü yetkiler sağlayabilir. Dolayısıyla bu tür sistemlerde seçim öncesi ittifaklar sıklıkla görülmektedir. Örneğin parti liderleri seçimde başarılı oldukları takdirde başka parti/partilerle hükümet kurmayı planladıklarını ya da ortak listeler veya adaylık anlaşmaları ile farklı bir platform adı altında seçime gireceklerini duyurmaktadır.

Siyasi partiler tıpkı hükümet kurmak için koalisyon arayışı süreçlerinde olduğu gibi seçim öncesi ittifaklarda da bakanlıkların dağılımı başta olmak üzere çeşitli hususlarda pazarlıklar gerçekleştirmektedir. Seçim öncesi ittifaklarda ortak bir platform adı altında seçime gidilecekse bu platformun ana hatlarının belirlenmesi seçim sonrasındaki muhtemel iş birliğinin hatları, belirli seçim bölgelerinde gösterilecek aday profili ve seçim sonrasında kurulacak hükümete kimin liderlik edeceği gibi hususlar temel tartışma alanlarını oluşturmaktadır. Bu sürecin aşılmasında daha önce de belirtildiği üzere partiler arasındaki ideolojik yakınlık ve seçmen tabanlarının geçişkenliği kolaylaştırıcı rol oynamaktadır. Bu, seçim öncesi ittifakların oluşturulmasında ideolojik uyum şartını en önemli unsurlardan biri haline getirmektedir. Zira ideolojik açıdan uyumsuz partilerin oluşturduğu ittifaklarda paydaş farklı partilerin seçmenleri ittifaka oy vermeyi tercih etmemekte, doğal olarak ittifakın aldığı oy partilerin tek başlarına girdikleri takdirde alacakları oyların toplama-

mından daha az bir rakama tekabül etmektedir.⁵⁶ Söz konusu tablo seçim öncesi ittifaklarda pek çok farklı faktörün göz önünde bulundurulmasını zorunlu kılmaktadır. 1946'dan 1998'e kadar yirmi parlamenter demokraside gerçekleştirilen seçim öncesi ittifaklar ile ilgili bir çalışmada seçim öncesi ittifakların ideolojik açıdan uyumlu taraflar arasında oluşma ihtimalinin daha yüksek olduğu ortaya çıkarken ayrıca benzer büyüklükteki partiler arasında ittifak kurulma ihtimalinin daha yüksek olduğu tespit edilmektedir.

Bu noktada parti liderleri gerek seçmen tabanını ikna etmede ve farklı koşullarda çıkarlarını maksimize etmede önemli rol oynamaktadır. Örneğin tek başına seçimlere girdiğinde yüzde 50'den fazla oy alma potansiyeline sahip bir parti herhangi bir ittifak kurmadan bağımsız olarak seçimlere girmeyi tercih ederken yüzde 50'den fazla oy alamayacak partiler ise ittifak arayışına girerek sistemdeki konumlarını sağlamlaştırmaya çalışmaktadır. Bu tarz ittifaklar özellikle "küçük seçim çevresi" (*low district magnitude*) ve yüksek seçim barajı olan orantısız seçim sistemlerinde hem büyük hem de küçük partilerin iş birliğine gitmesini kolaylaştırmaktadır.⁵⁷

İtalya: İstikrarsızlık Önleme Aracı Olarak Seçim İttifakları

İtalya'da seçim ittifakları "Mattarellum" olarak adlandırılan 1993 seçim sistemi reformu ile birlikte önem kazanmıştır. Özellikle 1992'de pek çok siyasi ve bürokratin yolsuzluktan dolayı yargılanmasıyla sona eren Temiz Eller operasyonunun da etkisiyle seçim sisteminde yapılan düzenlemeler ittifak kültürünün yaygınlaşmasına neden oldu. Değişen seçim sistemi parti parçalanmışlığını azaltmasa da partilerin seçim öncesi ittifaklar kurmasını teşvik ederek hükümetlerin

55. John Huber, *Rationalizing Parliament: Legislative Institutions and Party Politics in France*, (Cambridge Üniversitesi Yayınları, New York: 1996), s. 185.

56. Golder, "Pre-Electoral Coalition Formation in Parliamentary Democracies", s. 196.

57. William Roberts Clark ve Matt Golder, "Rehabilitating Duverger's Theory: Testing the Mechanical and Strategic Modifying Effects of Electoral Laws", *Comparative Political Studies*, Cilt: 39, Sayı: 6, (2006), s. 694.

ömürlerini uzatacak yeni bir sistem oturtmayı amaçlamıştır. Ancak seçim sistemindeki değişiklikler ve seçim öncesi ittifaklar hükümetteki koalisyonların ömürlerini uzatsa da beklentileri karşılayamamıştır. Hükümetlerin ömrü 1948-1994 yılları arasında ortalama 322 günken 1993'teki değişiklikte birlikte 1994-2006 yılları arasında 523'e, 2005'teki değişiklik sonrasında 2006-2014 yılları arasında 729'a yükselmiştir. 1946'dan beri 72 yılda 64 hükümet kurulmuştur. Dolayısıyla hiçbir hükümet bir yasama yılının tamamında iktidarda kalamamıştır.⁵⁸

Seçim sisteminde 1993'teki değişiklik ile meclisteki sandalyelerin yüzde 75'i 2005'e kadar dar bölge seçim sistemine göre belirlenmiştir. Temiz Eller operasyonunda sistemdeki tüm partilerin yolsuzluğa bulaştığının ortaya çıkması partilere olan güven ve desteği azaltmıştı. Oluşan güvensizlik ortamı partilerin dar bölgelerde göstereceği adaylar ile seçimi kazanma şanslarını azaltmış bu da partileri seçim öncesi ittifaklar kurmaya itmiştir. Partiler dar bölgelerde seçilmesi kuvvetli ortak adaylar üzerinden ittifaklar kurarak seçimlere girmiş, ittifakın kazandığı sandalyeler ile koalisyonlar kurulmuştur.⁵⁹ 2005'te merkez sağ koalisyonu avantajlı konumunu yitirmemek ve muhtemel bir seçim yenilgisinin önüne geçmek için seçim sistemi değişikliği teklifi hazırlamış, kabul edilmesi ile ilk olarak 2006 seçimlerinde yeni sistem uygulanmıştır.⁶⁰ "Porcellum" olarak adlandırılan sistemde dar bölgelerden meclis üyesi seçimi kaldırılıp liste usulüne geçilse de uygulanmaya başlanan seçim barajı partileri ittifakta kalmaya itmiştir. Bir parti eğer ittifak dışında seçime katılıyorsa Temsilciler Meclisi için yüzde 4, Cumhuriyet Senatosu için yüzde 8 barajını geçmesi gerekirken ittifak içerisinde yer alması durumunda Temsilciler Meclisi

için yüzde 2, Cumhuriyet Senatosu için yüzde 3 oy olması yeterlidir. Fakat 2017'de yapılan bir değişiklik ile seçim barajının ittifaklar için yüzde 10'a ittifak dışı partiler için ise yüzde 3'e çekildiği duyurulmuş, fakat bu değişiklik henüz uygulanmamıştır. Ayrıca sandıktan birinci çıkan ittifak veya parti yeterli oyu alamasa da parlamentodaki sandalyelerin yüzde 55'ini elde etmesi partileri bu avantajı yakalamak için ittifak kurmaya itmiştir.⁶¹

İtalya'da ittifaklar parti temsilcileri arasındaki siyasi anlaşmalar ile kurulmakta ortak bir söylem ve platform etrafında seçim çalışmaları yürütülmektedir. Kurulan ittifaklar hükümet kurmak için yeterli sandalye kazanmayı hedeflemektedir. İttifak liderleri ise başbakan adayı olarak çıkmaktadır. Özellikle 2001 sonrası oy pusulalarında ittifak sembolü ve ismi yanında ittifak liderlerinin isminin de yer alması seçim çalışmalarında ittifak liderlerinin ön plana çıkmasına neden olmuştur.⁶²

Seçim zaferi ancak geniş seçim ittifakları kurarak mümkün olmaktadır. Bu nedenle parlamentoda daha fazla sandalye kazanma amacındaki partiler ittifakın boyutunu geniş tutmaktadır. Fakat bu durum ittifaka dahil partiler arasında ortak söylemin kurulmasını zorlaştırmaktadır. İttifakların geniş tutulması aynı zamanda küçük partileri avantajlı konuma getirmektedir. İttifakın seçim başarısı elde etmesi ve hükümeti kurabilmesi için ufak oy oranlarının ve sandalye sayılarının kritik olması küçük partilerin elini güçlendirmektedir. 1993'te gerçekleştirilen seçim sistemi reformunun bir sonucu da sistemin iki kutuplu hale gelmesidir. Ancak iki kutupluluk merkez sağ partilerin ve merkez sol partilerin bir araya gelerek kurduğu seçim ittifakları ve hükümet koalisyonları ile mümkün olmaktadır. İttifaklar seçimleri kazanmak için gerekli olmasına

58. Alessandro Chiaramonte, "The Unfinished Story of Electoral Reforms in Italy", *Contemporary Italian Politics*, Cilt: 7, Sayı: 1, (2015), s. 10-26.

59. Chiaramonte, "The Unfinished Story of Electoral Reforms in Italy", s. 10-26.

60. Chiaramonte, "The Unfinished Story of Electoral Reforms in Italy".

61. Roberto D'Alimonte, "The Italian Elections of February 2013: The End of the Second Republic?", *Contemporary Italian Politics*, Cilt: 5, Sayı: 2, (2013), s. 113-129.

62. Carlo Fusaro, "Party System Developments and Electoral Legislation in Italy (1948-2009)", *Bulletin of Italian Politics*, Cilt: 1, Sayı: 1, (2009), s. 49-68.

rağmen partiler hala daha İtalya siyasetinin temelini oluşturmaktadır. Bu haliyle İtalya'da parti sistemi, seçim sistemlerindeki reformların amaçladığının aksine hala çok parçalıdır. Siyasal partilerin parçalanmışlığına rağmen seçim ittifakları ve hükümet koalisyonları etrafında iki kutuplu bir sisteme doğru gidilmesi "parçalanmış iki kutupluluk" (*fragmented bipolarism*) olarak adlandırılmaktadır.⁶³

İtalya siyaseti bazılarının sadece belirli bölgelerde aktif olduğu çok partili bir yapıya sahiptir. Yeni bir aktör olan Beş Yıldız Hareketi (M5S) dışında İtalya siyasetinde günümüzde ağırlığı olan üç parti bulunmaktadır. İtalya Komünist Partisi'nin (PCI) halefi olan Demokratik Parti (PD) merkez solda yer alırken Kuzey Birliği (LN) ve Haydi İtalya (FI) merkez sağda yer almaktadır. Bu partiler seçim dönemlerinde ittifaklar aracılığı ile siyaseti yönlendirmektedir. 2013'te M5S'nin parti bazında Temsilciler Meclisi oylamasında yüzde 25,6 oy ile birinci çıkması, Cumhuriyet Senatosu oylamasında ise yüzde 23,5'lik bir seçim başarısı yakalaması ve partinin her kesimden oy alabilecek bir kitle partisi görünümü kazanarak sisteme yeni bir siyasi aktör olarak katılması dikkatleri çekmiştir. Bu sonuç iki blok halinde ilerleyen İtalyan parti sisteminde bir değişimin işareti olduğu yönünde okunurken, böyle bir iddia için daha erken olduğu konusunda görüşler de vardır.⁶⁴

Almanya: Seçim Sonrası Koalisyon Odaklı Örtük Seçim İttifakları

Almanya'daki mevcut seçim sistemi hükümetin kurulabilmesi için partilerin özellikle seçim sonrasında iş birliğine gitmesini zorunlu kılmaktadır. Zira seçim sistemi ve siyasal kültürün bir sonucu olarak tek bir partinin hükümet kuracak çoğunluğu elde etmesi çok zordur. Bu nedenle partiler seçim öncesi ve sonrasında hangi partiyle ittifak

yapabileceklerine dair çeşitli sinyaller vermekte, seçim sonrasındaki muhtemel pozisyonlarını ortaya koymaktadır.⁶⁵ Bazen de partiler seçim sonrasında hükümet kurma sürecinde hangi partilerle kesinlikle iş birliği yapmayacaklarını deklare etmektedir. Dolayısıyla Almanya'da seçim ittifakları seçim sonrasındaki muhtemel tabloyu ortaya koyan örtük ittifaklar biçiminde oluşmaktadır.⁶⁶ Partilerin ittifak kurmada temel amaçları güçleri birleştirmek, sistemde istikrarı sağlamak, çıkarları bütünleştirmek ve parlamentoda daha çok sandalyeye sahip olmaktır.⁶⁷ Partiler birbirlerinin seçim kampanyalarını etkilememekte ya da seçmenlerini birbirlerine oy vermeye teşvik etmemektedir. İttifakların nasıl oluşturulacağına dair herhangi bir yasal düzenleme ya da kısıtlama bulunmamaktadır.

Almanya'daki 2009 seçimleri ittifakların daha iyi anlaşılması noktasında önemlidir. Zira bu seçimlerde ittifaklar partilerin gündeminde önemli rol oynamıştır. Hristiyan Demokrat Birlik (CDU) ve Sosyal Demokrat Parti (SDP) arasında seçim sonrasında beraber koalisyon kurulabileceğine dair işaretler verilirken Hristiyan Demokratlar ve Hür Demokratik Parti (FDP) arasında bir ittifak kurulup kurulmayacağı belirsizdi. Sosyal Demokrat Parti (SDP) ve Yeşiller Partisi seçim sürecinde iş birliği ve ittifak içerisinde olmadıklarını deklare ettiler. Hür Demokratlar ise seçim kampanyaları boyunca CSU ve CDU ile bir seçim sonrası için ittifak yapılmasına yönelik teşviklerde bulunsa da girişimlerinde başarılı olamadılar.⁶⁸ Bu örnekte de görüldüğü gibi Almanya'da seçim ittifakları partilerin kampanya

63. Chiamonte, "The Unfinished Story of Electoral Reforms in Italy".

64. D'Alimonte, "The Italian Elections of February 2013: The End of the Second Republic?".

65. Schubert Thomas, "Coalition Statements in German Federal Election Campaigns: Are They a Preliminary Stage of Coalition Formation or Strategic-Tactical Campaign Instruments?", https://www.tu-hemnitz.de/phil/politik/pspi/pdf/Schubert_Coalition%20Statements%202009.pdf, (Erişim tarihi: 19 Ocak 2018).

66. Thomas, "Coalition Statements in German Federal Election Campaigns", s. 2.

67. Thomas, "Coalition Statements in German Federal Election Campaigns", s. 7.

68. Thomas, "Coalition Statements in German Federal Election Campaigns", s. 8.

stratejilerinin bir parçası olmakta ve ağırlıkla seçim sonrasındaki muhtemel koalisyonların seçim öncesinde kısmi de olsa netleştirilmesi biçiminde ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda Almanya'da geçmiş seçimlerde seçim öncesinde seçim sonrasını şekillendirecek pek çok örtük ittifak kurulmuş ve başarılı olmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi bu örtük ittifakların asıl amacı seçim sonrasında kurulacak koalisyonlara yeşil ışık yakmak olduğundan pek çoğu koalisyon kurulmasıyla sonuçlanmıştır. 1953'te seçim öncesinde iş birliği sinyalleri veren Hristiyan Demokrat Birliği (CDU)-Hristiyan Sosyal Birliği (CSU)-Alman Partisi (DP) yüzde 48,38 oy alarak hükümeti kurmuştur. 1957'de yine aynı ittifak bu kez yüzde 53,55 oy ile seçimleri kazanmıştır. Aynı zamanda bu seçimlerde kurulan bir diğer bölgesel ittifak olan Bavyera Partisi (BP)-Katolik Merkez Partisi (CCP)-HPP ittifakı ise başarılı olamamıştır. 1961'de CDU-CSU ittifakı yüzde 45,31 oyla seçimi kazanarak hükümeti kurmuştur. Bu ittifak oylarını artırarak 1965 ve 1969 seçimlerinde de hükümeti oluşturmuştur. 1972 seçimlerine gelindiğinde CSU-CDU ittifakı yüzde 44,86 oy alırken Sosyal Demokrat Parti (SPD)-Hür Demokratlar (FDP) ittifakı oyların yüzde 54,21 ini alarak seçimi kazanarak hükümeti kuracak çoğunluğu elde etmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde de ittifakların seçimlerde belirleyici rol oynadığı görülmüştür. 2005 erken genel seçimlerinde CDU-CSU ittifakı FDP ile koalisyon yaparak hükümeti kurarken 2009'da yine CDU-CSU ittifakı seçimleri kazanarak hükümeti oluşturmuştur. 2013'te bu ittifak oyların yüzde 41,5'ini alarak seçimden birinci parti olarak çıksa hükümeti kuracak çoğunluğu alamadığı için SDP ile koalisyon kurarak hükümeti kurmuştur. 2017'de ise yine CDU-CSU örtük ittifakı oyların büyük bir kısmını almasına ve seçimlerden sonra 5 ay geçmesine rağmen hükümet hala kurulamamıştır.

TÜRKİYE'DE SEÇİM İTTİFAKLARI DÜZENLEMESİ

21 Şubat'ta AK Parti ve MHP uzlaşısı ile seçim ittifakları üzerine hazırlanan yasal düzenlemeler TBMM Başkanlığına yasa teklifi olarak sunuldu ve kamuoyuna açıklandı. Düzenleme Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Siyasi Partiler Kanunu, Mahalli İdareler Kanunu ve Milletvekilliği Kanunu olmak üzere dört kanunda önemli değişiklikler içeriyor. Söz konusu teklif bir taraftan seçim ittifakları ile ilgili önemli düzenlemeler öngörürken diğer taraftan seçimlerin güvenliğine yönelik de bazı iyileştirici değişiklikleri kapsıyor.

Söz konusu yasa teklifi kabul edildiği takdirde siyasi partilerin parlamento seçimlerinde yasal olarak ittifak kurabilmesinin önündeki engelleri kaldırıyor ve ittifakların kapsamını netleştiriyor. Öncelikle ittifakın geçerli toplam oyu yüzde 10'u geçtiği takdirde bu ittifaka dahil olan siyasi partilerin her biri, tek başlarına yüzde 10'luk oranına ulaşamaları da barajı geçiyor. Dolayısıyla yüzde 10 barajının mahiyeti ittifaka dahil olan partiler için değişiyor. Seçim ittifakları düzenlemesinin hayata geçirilebilmesi için, siyasi partilerin seçimlerde başka bir siyasi partiyi destekleme kararı almalarını yasaklayan mevcut kanun maddesi de kaldırılıyor.

Yasa teklifi ayrıca ittifak kuracak partilerin izlemesi gereken yasal prosedürü netleştiriyor. Bir ittifak altında seçimlere gitmek isteyen partilerin seçim takviminin başlamasından sonra bir hafta içerisinde ittifak protokolü ile YSK'ya resmi başvuruda bulunması kuralı getiriliyor. İttifaktan vazgeçen siyasi partilerin ise bu durumu aday listelerinin Yüksek Seçim Kuruluna teslim edilme tarihinden üç gün öncesine kadar bildirmeleri zorunlu kınıyor. Değişiklikler kapsamında ittifakların adına ve bileşenlerine oy pusulalarında nasıl yer verileceği de netleştiriliyor.

İttifaka dahil olabilecek partilerin sayısında herhangi bir kısıtlama öngörülmezken ittifakta yer alacak partilerin pusulada aynı kutucuğ içinde yer alması, kutucuğun üzerinde varsa ittifakın adı, yoksa da sadece “ittifak” ibaresinin bulunması kuralı getiriliyor. Seçimlere katılacak birden fazla unvanı olmayan ittifak olması durumunda YSK'nın kura yolu ile bu ittifakların sıralamasını belirlemesine yönelik düzenleme yapılıyor. Bu ittifaklara dahil olan partilerin isimlerine ise ittifakın adı altında tek tek yer verilmesi öngörülüyor.

Teklif kapsamında seçim ittifakına dahil olan partilerin ve ittifakın oylarının sayılmasında da önemli düzenlemeler yapılıyor. Bu düzenlemelerle seçmenlerin pusuladaki ittifak sütununda yer alan partiye doğrudan oy verebilmesi mümkün kınıyor. Bu sistemle partiler ittifak içinde olsa bile ne kadar oy aldıklarının belli olması ve çıkaracakları milletvekili sayılarının kendi aldıkları oy üzerinden hesaplanması olanaklı hale geliyor. Bu kapsamda yasa teklifinde oy kullanımı ve sayımına dair önemli düzenlemeler yapılıyor. Seçmenler ittifakın adı altında yer alan partilere doğrudan oy verebiliyor. Bu oy hem o partinin bizatihi oyunun hem de ittifakın toplam oyunun belirlenmesinde sayılıyor. Ayrıca seçmenin ittifak sütununun herhangi bir yerine mühür basması durumunda bu oyların geçersiz değil ittifakın ortak oyu olarak sayılabilmesi sağlanıyor. Daha sonra bu “ortak oy”un ittifaka dahil partiler arasında aldıkları oy oranlarına göre dağıtılması kuralı getiriliyor. Böylelikle ittifak yapan siyasi partilerin geçerli oyunun ittifakı oluşturan siyasi partilerin her birinin tek başına aldıkları oy sayısına ittifakın ortak oylarından gelen payın ilave edilmesiyle oluşmasına yönelik düzenleme yapılıyor. Sandık sonuç tutanağında ittifakların her birinin aldığı ortak oyların sayısının da ayrı ayrı gösterilmesiyle partilerin bizatihi oyları ile ortak oylardan gelen paylarının net bir şekilde görülebilmesine imkan sağlanıyor.

Teklifte yer alan bir diğer düzenleme ittifak yapan siyasi partilerin milletvekilleri sayılarının belirlenmesi ile ilgilidir. Düzenlemeler uyarınca ittifak yapan siyasi partilerin milletvekili sayısının hesaplanmasında ilk etapta ittifakın toplam oyunun esas alınması öngörülüyor. Bu oy miktarına göre önce ittifakın elde ettiği toplam milletvekili sayısının belirlenmesi, sonrasında bu sayının ittifakı yapan siyasi partiler arasında aldıkları geçerli oy sayısı esasına göre paylaştırılması düzenleniyor.

Seçim ittifakları ile ilgili yapılan düzenlemeler aynı zamanda seçim güvenliği ile ilgili de bazı düzenlemeler içermektedir. Yapılan değişiklikle Yüksek Seçim Kurulunun seçim güvenliğinin sağlanması amacıyla, vali veya il seçim kurulu başkanının talebi üzerine sandıkların taşınmasına, seçim veya sandık bölgelerinin birleştirilmesine karar verebilmesine imkan sağlanıyor. Yine sandık çevrelerinde güvenliğin sağlanması amacıyla seçmenlerin ihbarı üzerine kolluk güçlerinin sandık çevresine gelebilmeleri ihbar sebebi ortadan kalkınca sandık çevresinden ayrılmaları öngörülüyor.

Öngörülen bazı düzenlemeler ise seçimlerin daha sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilmesine yönelik alınan tedbirlerden oluşmaktadır. Sandık kurulu başkanlarının kamu görevlileri arasından belirlenmesi zorunluluk haline getirilerek sayım işlemlerinin sorunsuz ve daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak getiriliyor. Ayrıca Cumhurbaşkanlığı ve milletvekilliği seçiminde oy pusulalarının aynı zarfa konulması kuralı getirilerek aynı anda gerçekleştirilecek seçimlerde oy pusulalarının sehven farklı zarflara konulmasının veya zarfın atılacağı sandıkların karıştırılmasının önüne geçilmesi amaçlanıyor.

Ayrıca hastalığı veya engeli nedeniyle yatağa bağımlı olan seçmenlerin seçimlere katılabilmesinin sağlanması amacıyla Yüksek Seçim Kuruluna seyyar seçmen sandığı oluşturma yetkisi veriliyor.

SONUÇ: SEÇİM İTTİFAKLARININ TÜRKİYE SİYASETİNİN GELECEĞİNE MUHTEMEL ETKİLERİ

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında AK Parti ile MHP arasında oluşan uzlaşma ikliminin en önemli sonuçlarından biri Türkiye’de seçim ittifaklarının yasal bir şekilde yapılmasına imkan tanıyan düzenlemelerdir. Cumhurbaşkanlığı sistemine geçiş ile birlikte seçimlerin ilk turda kazanılabilmesi için oyların yüzde 50+1’inin alınması gerekliliği ittifakları siyasi partiler açısından kilit bir konu haline getirdi. Bu bağlamda her iki partinin üzerinde mutabakata varması ile hazırlanan 26 maddelik yasal düzenleme partilerin hangi kurallar çerçevesinde ittifak kurabilecekleri, bunun yöntemi ve ittifak oylarının sayımı hususlarını belirlemektedir.

Seçim ittifakları siyasi partilerin seçimlerde iş birliği yaparak çıkarlarını maksimize etmeleri esasına dayanmakta ve farklı seçim ve hükümet sistemlerinde yaygın bir biçimde görülmektedir. İttifaklar kuruluş biçimine göre temel olarak seçim öncesi ve sonrası şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Seçim sonrası ittifaklar farklı partilerin hükümeti kurma sürecinde bir araya gelerek iş birliği yapması şeklinde görülmektedir. Seçim öncesinde kurulan ittifaklar ise partilerin seçimlerde beraber çalışılacağını deklare etmesi ortak bir platform aracılığıyla seçimlere gidilmesi ya da ortak bir liste ile seçim adaylarının belirlenmesi şekillerinde gerçekleştirilmektedir. Yine bazı partilerin bir diğer parti ya da partiler lehine bazı bölgelerden çekilmesi de seçim öncesi ittifakların bir örneğidir.

Seçim ittifaklarının oluşturulmasında etkili olan unsurlardan biri ittifakın kurulduğu ülkede uygulanan siyasal sistemdir. Bu bağlamda temel ayırım başkanlık sistemi ve parlamenter sistem eksenindedir. Başkanlık sistemlerinde ittifaklar hem başkanlık hem de parlamento seçimlerinde

gerçekleşmektedir. Bu sistemde başkanın seçilmesi için yüzde 50+1 oy gerektiği durumlarda tek bir partinin adayının bu sayıya ulaşması zor olduğu için parti ittifakları yaygındır. Başkanlık seçimlerinde görülen bir diğer ittifak biçimi başkanlık seçimlerinde, ikinci tura kalındığı takdirde, kendi adayları ikinci tura kalamayan partilerin diğer partileri desteklemesi ve seçmenlerini bu partilere yönlendirmesidir. Burada dikkat edilmesi gereken iki tur arasındaki sürenin uzunluğunun bu tür ittifakların başarılı olup olmamasında etkili olduğudur. Zira bu süre kısa olduğu ve ittifak kuran partiler arasında ideolojik yakınlık olmadığı takdirde bu tür ittifaklar başarısız olmaktadır. Başkanlık sistemi ile yönetilen ülkelerde parlamento seçimlerinde ise partiler güçlerini birleştirerek daha etkili bir iktidar ya da muhalefet biçimi ortaya koymaktadır. Bu sebeple seçim öncesi ittifaklar ve seçim sonrası koalisyonlar parlamento seçimlerinde yaygındır.

Parlamenter sistemle yönetilen ülkelerde gerçekleştirilen seçim ittifaklarında hükümeti kuracak çoğunluğu elde etmeye çalışan partiler seçim öncesi ve sonrasında ittifak kurmaktadır. Parlamenter sistemde asıl amaç hükümeti kuracak çoğunluğu elde etmek olduğundan seçim öncesi ittifaklar ağırlıklı olarak seçim sonrasında da taşınmaktadır. Bu sebeple parlamenter sistemlerde ittifaklar oluşturulurken partiler arasındaki ideolojik uyum şartına daha çok dikkat edilmektedir. Buna ek olarak orantısız temsil durumunun yaygın olduğu ve ideolojik kutuplaşmanın görüldüğü sistemlerde seçim öncesi ittifakların kurulma ihtimali daha yüksektir.

Dünyadaki seçim ittifakları örnekleri incelendiğinde ittifakların seçim sonuçları ve sonrasındaki siyasi tablo üzerinde belirleyici olduğu görülmektedir. Gerek başkanlık gerekse de parlamenter seçimlerde çok sayıda parti ittifakı oluşturulmuştur. Bu çalışmada ele alınan Meksika, Brezilya ve Güney Kore örnekleri yakından incelendiğinde başkanlık sistemlerinde

hem başkanlık hem de parlamento seçimlerinde ittifakların yaygın olduğu görülmektedir. Meksika'da ittifaklar hakim parti iktidarının sona ermesinin ardından yükselen siyasi istikrarsızlıklar sebebiyle son 20 yılda daha yaygın bir şekilde gerçekleşmektedir. "Koalisyoncu başkanlık" olarak tanımlanan Brezilya'da ise hükümet sisteminde ittifaklar siyasal sistemin bir parçası haline geldiğinden ötürü kanunda detaylı bir şekilde tanımlanmaktadır. Güney Kore'de ittifaklar partilerden ziyade liderlerin inisiyatifi ve karşılıklı güven esası ile oluşturmaktadır. Bir yarı başkanlık sistemi olan Fransa'da ise seçim sisteminin iki turlu dar bölge çoğunluk sistemi olması, sistemdeki sol ve sağ partileri kendi içlerinde ittifak kurmaya yöneltmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan ve parlamenter sistem örnekleri olan İtalya ile Almanya'da da farklı şekillerde seçim ittifakları yapılmaktadır. İtalya'da seçim sisteminden ve parti sayısının fazlalığından kaynaklanan problemler partileri ittifak yapmaya zorlamaktadır. Bu ülkede ittifakların yaygın olması seçim barajının ittifaka dahil partiler ile bağımsız partiler için ayrı ayrı belirlenmesine yol açmıştır. Almanya'da ise partiler seçim kampanyaları esnasında seçim sonrasında hangi partiyle ittifak yapabileceklerine dair çeşitli sinyaller vermektedir. Bu durum partilerin seçim sonrasındaki muhtemel pozisyonlarını ortaya koymaktadır.

Analizde de belirtildiği gibi seçim ittifaklarının kapsamının oluşmasında ülkelerin tarihi geçmişleri, siyasal kültürleri, yönetim sistemleri ve toplumsal refahları gibi birçok faktör etkilidir. Türkiye örneği incelendiğinde seçim ittifakları düzenlemelerinin Türkiye'deki siyasal sistemin gereklilikleri ile uygun bir şekilde biçimlendiği görülmektedir. Türkiye'nin yönetim sisteminin başkanlı bir siyasal sisteme dönüşmesinin bir sonucu olarak parti sistemi iki partili bir yapıdan çok iki blok etrafında şekillenecektir. Toplumun mevcut ideolojik yönelimleri, sosyal bölünmele-

rin oy verme davranışına etkisi, partiler arasındaki oy geçişkenliğinin tarihsel seyri ile siyasal ve toplumsal kutuplaşma eğilimleri böyle bir sonucu ortaya çıkarmaktadır. Türkiye siyasetinin partiler açısından tarihsel seyrine bakıldığında merkez-çevre, sağ-sol, muhafazakar-laik tanımlamaları aynı zamanda bu iki blokun sınırlarının belirlenmesinde işaretleyici olarak kullanılan kavram setleridir. 1946-1960 yılları arasında işleyen saf iki partili sistemin temel belirleyici dinamiği yakın geçmişin siyasal mirasıydı. Dolayısıyla bu dönem sonrasında Türk parti sisteminin iki ana eksenini de bu kurucu dönemin toplumsal ve siyasal konumlanması üzerinden yürütmüştür. 1965 sonrasında "sağ ve sol siyaset" halinde devam eden bu iki eksen istisnai dönemler hariç "blok" özelliğini korumuştur. Bu iki blokun içerisinde merkeze yakınlığı ve uzaklığı farklı olsa da birçok parti kurulmuştur. Ancak iki bloktaki partilerin her birinin temel özelliği ideolojik yönelimleri ve seçmen profilleri açısından birbirine benzemeleridir.

Bu iki blok arasındaki en belirleyici unsur seçmenlerin bloklar arası değil blok içi geçişkenlik özelliği göstermesidir. Daha açık bir ifadeyle ideolojik yönelimleri benzer seçmenlerin aynı blok içinde (sağ ya da sol) yer değiştirmesi yaygındır. Yani blok içi oy geçişkenliği fazla iken; ideolojik bloklar arasındaki oynaklık düşüktür. Partiler ne kadar bölünürse bölünsün oylar bloklar içinde yer değiştirmiştir. Blok içi oy geçişkenliğinin fazla olmasının sebebi ise askeri darbelerden dolayı partilerin uzun ömürlü olamaması ve parti-seçmen özdeşliğinin uzun dönemli olarak sağlanamamasıdır. Bunun sonucu olarak sağ muhafazakar bir seçmenin, farklı seçimlerde ANAP, DYP, RP vb. partilere oy vermesi yüksek olasılıkla CHP, DSP ya da SHP gibi sol partilere oy vermesi istisnai bir durumdu.

Demokratik çok partili hayata geçilmesinden bu yana CHP geleneği hiçbir zaman tek başına iktidar olmasa da, parti isimleri bazen de-

ğişmekle birlikte siyasetin sol-Kemalist blokun kesintisiz ve sürekli taşıyıcılığını yapmıştır. Bu açılardan bakıldığında aslında sistemde birçok farklı parti bulunmasına rağmen seçmen tercihleri açısından iki ana bloklu siyasal sistemin muhalefetteki taşıyıcı kolonu vazifesi görmüştür.

2002'den itibaren Türkiye'nin parti sistemi "hakim parti"li bir yapıya doğru gitmektedir. Sistemde hakim bir partinin olması bu iki bloklu siyasetin belirginleşmesini daha da kolaylaştırmaktadır. Ancak hakim partinin sistem üzerindeki esas etkisi uzun dönemli olarak iki bloklu bu yapıda muhalefet kanadının iktidara gelmesinin gittikçe zorlaşmasıdır.

Bundan sonraki süreçte partiler arasındaki ideolojik yakınlık ve uzaklık meselesi daha fazla gündeme gelebilecektir. Zira ittifak yapacak partiler arasındaki ideolojik uyum ittifakın bileşenlerinin belirlenmesi ve başarılı ya da başarısız olmasında etkili olacaktır. CHP-HDP-İYİ Parti düzleminde partilerin ideolojileri ve seçmen tabanları arasında uyumsuzluk olduğundan bu partilerin ittifak yapmaları ve yaptıklarında seçmen tabanlarını ellerinde tutmaları zor görünmektedir. Dolayısıyla bu üç partinin arasındaki olası ittifak görüşmelerinin AK Parti-MHP ittifak görüşmelerindeki gibi sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesi güçtür. Bu süreçte CHP'nin ittifak çalışmalarını seçimlere kadar üstü örtülü bir şekilde devam ettirmesi beklenmektedir. Çünkü HDP ile açıktan ve belirli prosedür ve şartlara bağlı bir ittifak görüşmesi CHP'yi kendi ulusalcı ve Atatürkçü seçmenine karşı zor durumda bırakacaktır. İYİ Parti'nin ise CHP'nin HDP ile ittifak kurmasını bekleyeceği ve doğrudan bu partilerle ittifak görüşmesine girmeyeceği düşünülebilir. Bu partinin HDP'ye yaklaşılmasından rahatsız olan CHP seçmeninin kendisine geleceğini varsayarak ittifak hesaplarını yapması kuvvetle muhtemeldir.

Seçim ittifaklarının her siyasal sistem için avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Türki-

ye'nin yeni siyasal sisteminde olduğu gibi başkanlı bir siyasal sistemde seçim ittifaklarının en büyük dezavantajı seçim sonrası ile ilgilidir. Eğer seçim öncesi partiler arasında kurulan ittifak seçim sonrasında da içerecek şekilde bir protokole bağlandıysa yönetim krizinin çıkması ihtimal dahilindedir. Bu durumun iki farklı dinamiği bulunmaktadır. Eğer ittifakı oluşturan partinin aday cumhurbaşkanı ise ve mecliste yasaları geçirmek için yeterli çoğunluk desteğine sahipse ittifakın küçük üyesinin seçim sonrasında ittifaktan çekilmesi çok da önemli değildir. Fakat cumhurbaşkanının mecliste kendi partisinden yeterli desteği yoksa ittifakı oluşturan küçük parti meclisteki desteği için yürütme içerisinde daha fazla paya sahip olmak için sık sık pazarlığa başvuracaktır.

Ama her ne olursa olsun başkanlı siyasal sistemlerdeki bu tür bir kriz parlamenter sistemdeki koalisyonların oluşturduğu krizden farklıdır. Çünkü parlamenter sistemdeki siyasal krizler hükümetin uzun süre kurulamamasına ya da kurulan hükümetin aniden çökmesine yol açmaktadır. Ancak başkanlı bir siyasal sistemde başkanın partisinden mecliste yeterli çoğunluğu alamadığı durumlarda başkan, yasaları geçirmek için diğer partilerle de pazarlık yapar. Başkan sabit bir süre için seçildiği için de derin bir yönetim krizi yaşanmaz. Bu anlamda seçim ittifakları koalisyonlardan farklı bir dinamiğe sahiptir.

Türkiye'de seçim ittifakı tartışmalarında özellikle bazı hususlarda dezenformasyon yapılması ittifaklar meselesinde yanlış bir algının oluşmasına neden olmaktadır. Bunun toplumun ittifaklara yaklaşımı üzerinde de etkili olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. En çok dezenformasyon yapılan hususların başında koalisyon ile ittifak kavramlarının eşdeğer tutulması gelmektedir. Bu iki kavram eşdeğer olarak yansıtılarak ittifakların istikrarsızlık yaratacağına dair bir argüman dolaşıma girmiştir. Bu iddianın savunucuları AK Parti'nin ve Cumhurbaşkanı Recep

Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanlığı sistemine geçişle beraber istikrar sağlanacağını vaat etmelerine rağmen ittifakların yasal hale getirilmesiyle bu vadin boşa çıktığını iddia etmektedir. Dolayısıyla ittifaklar ile beraber sistemin daha da istikrarsızlaşacağı bu çevrelerin temel argümanı olsa da bu argümanın pek çok açıdan problemlili ve eksik olduğu görülmektedir. Esasen –daha önce de vurgulandığı gibi– seçim öncesi ittifaklar partiler arasında yapılan pazarlığın niteliğine göre sadece seçimlerle sınırlı olabileceği gibi seçim sonrasında yürütmedeki görev paylaşımını da kapsayabilmektedir. Fakat Türkiye’de ittifak görüşmeleri sürecinde böyle bir durumun gündemde olmadığı görülmüştür. Zira AK Parti ile MHP arasındaki ittifak görüşmeleri sürecinde her iki taraf da seçim öncesi ittifakların seçim sonrasında hükümet kurma sürecinde pazarlık anlamına gelmediğini vurgulamıştır. Bununla uyumlu olarak iki taraf da ittifak meselesini seçim sonrasında hükümette olmak için bir pazarlık unsuruna dönüştürmemiştir. Kaldı ki parlamenter sistemdeki koalisyon görüşmelerinin en önemli özelliği hükümeti kurmak için güvenoyu almaya yönelik gerçekleşmesidir. Başkanlık sistemlerinde hükümeti kurmak için güvenoyuna gerek yoktur. Başkanın seçilmesi hükümeti kurmak için yeterlidir. Başkanın parlamentoda çoğunluk desteğine ihtiyaç duyması ise yasaların meclisten geçirilmesi ile ilgilidir.

Partiler arasında seçim ittifakının Türkiye siyaseti açısından bir diğer önemli sonucu ittifak yapan partilerin toplam oyu yüzde 10’nu geçtiğinde ittifakın içindeki partilerin kendi oyu yüzde 10’unun altında kalsa bile barajı geçmiş sayılacak olmasıdır. Bu durumun yakın dönem için Türkiye siyaseti açısından bir sorun ortaya çıkarmasa da ileriye dönük bazı sonuçlara yol açabilmesi muhtemeldir. İttifakın içindeki partilerin bazılarının oyları yüzde 1’in altında olsa bile toplamları yüzde 10’u geçmesi durumunda barajı geçmiş sayılacağı için bu tip bir uygulama

ileride partilerin bölünme motivasyonunu artırabilir. Oylarının ziyan olmayacağını düşünen seçmenler cumhurbaşkanının seçilmesinin zaten istikrarı sağlayacağı düşüncesiyle milletvekilliği seçimlerinde küçük partilere oy vermek için kendilerini daha rahat hissedeceklerdir.

Bu minvalde birbirlerine ideolojik olarak çok uzak ve programları farklı olan partiler bile sadece kağıt üzerinde ittifak yaparak az sayıda da olsa milletvekili çıkarmak için uğraşacaklardır. Seçim çevresi ile ilgili (dar ya da daraltılmış bölge) bir değişikliğe gidilmediği için çok küçük oy oranına sahip partilerin büyük illerden milletvekili çıkarabilmeleri ihtimal dahilindedir. Özellikle Türkiye’nin hakim partili bir sistemde olduğu göz önüne alındığında 2019 seçimlerinde olmasa bile sonraki dönemlerde hakim partiyi mümkün olduğu kadar aşağı çekmek için karşıt bütün partiler kağıt üzerinde ittifak yaparak çok küçük marginal partileri bile meclise taşımaya çalışacaklardır. Kaldı ki kağıt üzerinde ittifak yapmanın küçük partiler açısından önemli bir maliyeti yoktur. Ancak diğer partiler ittifak yaparken herhangi bir ittifaka dahil olmamanın maliyeti büyüktür.

Temsilde adalet açısından küçük partilerin birkaç milletvekili ile mecliste temsil edilmesi olumlu olarak görülebilir. Ancak Türkiye’nin parti sistemi açısından ileriye dönük olarak ortaya çıkaracağı maliyetler daha yüksektir. Bu açılardan bakıldığında ittifak düzenlemesiyle Türkiye’de parti sisteminin çok parçalı bir yapıya dönüşmesini engellemek için söz konusu düzenlemeye taban barajı eklenebilir. Taban barajından kastedilen şudur: Eğer bir parti herhangi bir ittifaka dahil olarak seçime giderse milletvekili çıkarabilmesi için tek başına en az yüzde 3 (yüzde 4 ya da 5 de olabilir) oy alması gerekir. Böylece meclisin çok parçalı bir parti sistemine doğru gitmesi önlenmiş olur.

Bölünmüş parti yapılarının hakim olduğu siyasal sistemlerde ittifakların yaygınlaşması iki yönlü bir sonuç doğurmaktadır. Bir taraftan kü-

çük partiler ittifaklar üzerinden sistemde belirli bir etki düzeyine ulaştığı için bu temsilde adalet açısından olumlu bir sonuç ortaya çıkarırken diğer taraftan ittifaklar küçük partileri sistemde bazen kilit bir konuma taşıdığı için bölünmüş parti sistemini daimi hale getirmektedir. Ya da küçük partilerin içinde yaşanan her çatışma o partilerin de bölünmesini cesaretlendirmektedir.

Uzun dönem tek parti iktidarının yaşandığı ülkelerde ya da hakim parti sistemlerinde seçim öncesi ittifaklar genellikle mevcut hakim partiye karşı yapılır. Buradaki amaç birçok partinin birleşerek tek parti iktidarını değiştirecek bir güce sahip olduklarını göstererek seçmenlerin oy tercihini etkilemeye çalışmaktır. Böylece sandığa gitmeyen seçmenler de umutlanarak motive olurlar.

Seçmen davranışına etkisi açısından seçim ittifaklarına bakıldığında birkaç hususun altını çizmek gerekir. Küçük partilerin ve onların seçmenlerinin oylarının sistemde önemli hale gelmesi bu partilerin seçmenlerinin oy verme motivasyonu artırmaktadır. Özellikle seçim barajı bulunan ülkelerde partiler bir platform altında birleşerek seçime gittiğinde seçmenler oylarının boşa gitmeyeceğini düşünerek oy vermeye yönelmektedir. Eğer seçim ittifakları, sadece seçim öncesi ile sınırlı kalmayıp seçim sonrasında hükümeti kurmaya yönelik bir protokolü de içermekteyse yine küçük partilerin iktidar ortağı olma durumu, o partilerin seçmen tabanlarının seçim çalışmalarına katılımını ve oy verme motivasyonunu olumlu etkilemektedir.

---

16 Nisan 2017 Anayasa değişikliği referandumu Türkiye siyasal sistemine etki edecek birçok farklı dinamiği beraberinde getirmiştir. Bunlardan biri de seçim ittifaklarının partiler için bir gereklilik haline gelmesidir. Hem başkanlık hem de parlamenter sistemde görülen seçim ittifaklarının seçim öncesi ve sonrasını kapsayacak şekilde farklı modelleri bulunmaktadır. Seçim öncesi ittifaklar partilerin seçimde iş birliği yaparak siyasal kazanımlarını maksimize etmeleri esasına dayanırken seçim sonrası ittifaklar ise partilerin hükümet kurma sürecindeki iş birliğini içermektedir. Seçim ittifakları Türkiye’de parti sisteminin iki bloklu bir yapıya kavuşması sonucunu doğuracaktır. Bu blokların oluşmasında partiler arasındaki ideolojik uyum ve hakim partiye karşı konumlanma önemli bir faktör olacaktır.

Bu çerçeveden hareketle söz konusu analizde ilk etapta hem dünya örnekleri hem de Türkiye’de seçim ittifaklarında ön plana çıkan hususlar ele alınmaktadır. Daha sonrasında seçim ittifaklarının temel dinamiklerine değinilerek bunun seçmen davranışına etkisine ve avantaj ile dezavantajlarına odaklanılmaktadır. Bir sonraki bölümde başkanlık, yarı başkanlık ve parlamenter sistemlerde seçim ittifakları örnek ülke deneyimleri üzerinden değerlendirilmektedir. Analizin sonuç bölümünde ise seçim ittifaklarının Türkiye siyasetinin geleceğine yönelik muhtemel etkileri tartışılmaktadır. Bu analizde dünyadaki örnekleri üzerinden seçim ittifakları değerlendirilmekte ve Türkiye’de konuyla ilgili olarak yapılan tartışmalara katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org